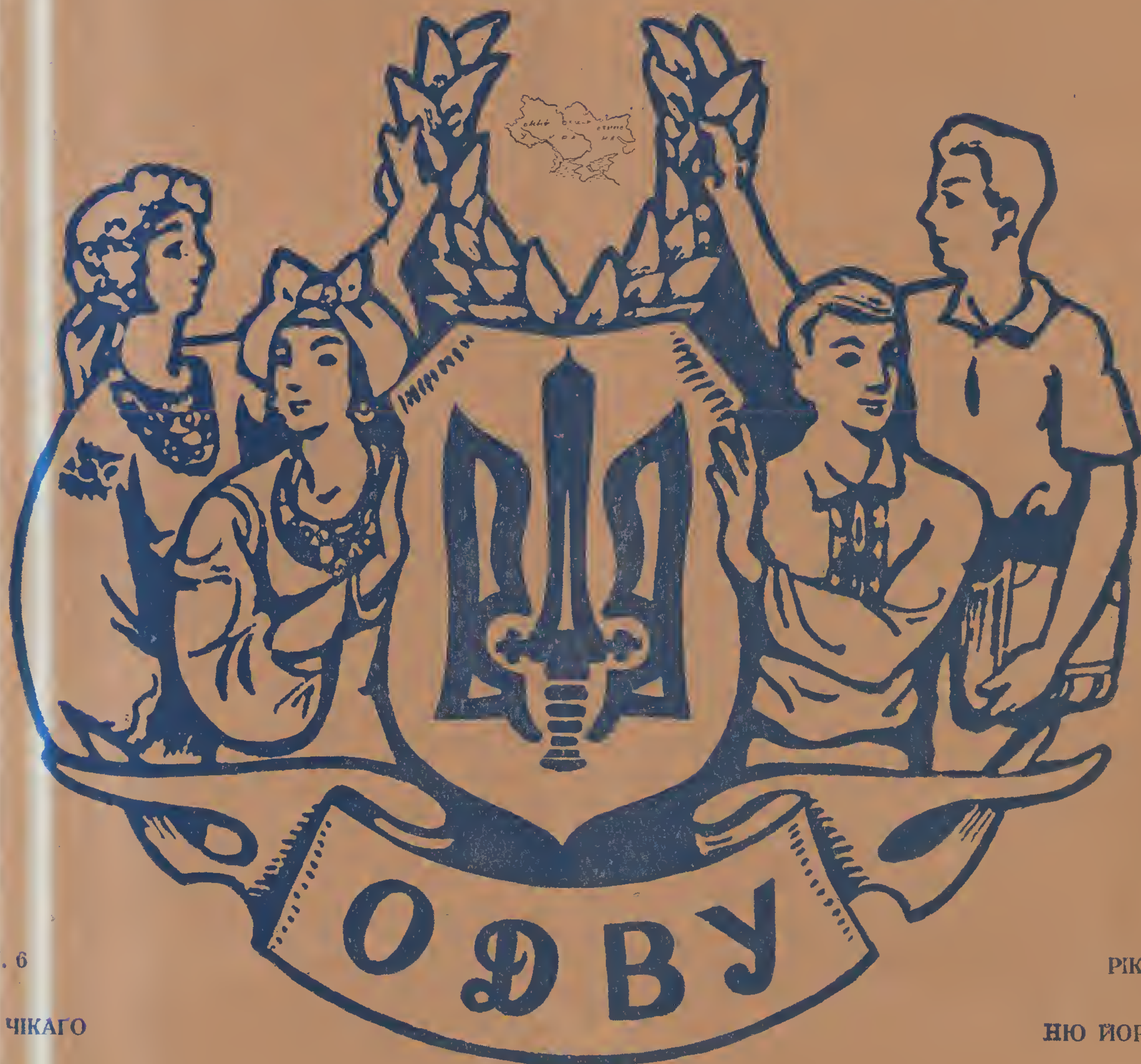
ЧЕРВЕНЬ, 1957

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

INDEPENDENT UKRAINE

Ч. 6

РІК X

ЧІКАГО

НЮ ЙОРК

ЗДОБУТИ ВОЛЮ МОЖУТЬ ТІЛЬКИ СИЛЬНІ

Видає: Центральна Управа Організації Державного Відродження України

Головний Редактор — Зиновій Книш

Адреса Редакції і Адміністрації:

INDEPENDENT UKRAINE
Cooper Station P. O. Box 4
New York 3, N. Y.

Редакція застерігає собі право скорочувати рукописи. Рукописи на бажання авторів повертаються.

Передруки з «Самостійної України» дозволені тільки за поданням джерела.

Редакція застерігає собі авторське право друкованих в журналі статтей.

Редакція містить теж дискусійні матеріяли, що є висловом думки автора, а не Редакції.

Статті підписані повним іменем авторів є їх особистими думками і вони не конче мусять висловлювати думки Редакції.

Ціна одного примірника в ЗДА і Канаді — 30 центів. В Англії і Австралії — 2 шілінги. В інших державах рівновартість 30 центів в перечисленні сі.

Передплата «Самостійної України» виносить річно:

в ЗДА і Канаді — дол. 3,
на валюту даної держави по обов'язуючому кур-
в Англії і Австралії — 24 шил.,
в інших державах рівновартість дол. 3 в перечисленні на валюту даної держави.

INDEPENDENT UKRAINE

Published monthly by the Organization for the Rebirth of Ukraine

Cooper Station P. O. Box 4

New York 3, N. Y.

Edited by the Editorial Board

Subscription in the United States and Canada $ 3.00 per year.

ЗМІСТ

ДОПИСИ ДО «САМОСТІЙНОЇ УКРАЇНИ»

Як усі могли завважити, в «Самостійній Україні» мало вісток з життя нашої Організації. Вина в тому Відділів, що не надсилають звідомлень зо своєї діяльности і не виносять на сторінки журналу різних питань у зв'язку з можливостями пожвавлення нашого організаційного життя. Доручаємо нашим Відділам вибрати до Управи одного члена з обов'язком кореспондента, якого завданням буде тримати контакт з Пресовим Референтом Центральної Управи ОДВУ і засобляти його відомостями про життя й працю нашої Організації на місцях. Адреса Пресового Референта:

Mr. W. Nahirniak
3637 N. 50th St'
Milwaukee, Wisc.

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

Рік X ЧЕРВЕНЬ, 1957 Ч. 6 (102)

ВИСОКОДОСТОЙНОГО І ДОРОГОГО НАШОГО ГОСТЯ, ГОЛОВУ ПРОВОДУ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ, ПОЛКОВНИКА АНДРІЯ МЕЛЬНИКА З ПРИЇЗДОМ НА ВІЛЬНУ ЗЕМЛЮ ВАШІНҐТОНА СЕРДЕЧНО В ІМЕНІ ВСЬОГО ЧЛЕНСТВА ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ І ВІД УСІХ БРАТНІХ ОРГАНІЗАЦІЙ — УКРАЇНСЬКОГО ЗОЛОТОГО ХРЕСТА, МОЛОДИХ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ І ЗАРЕВА — ВІТАЄ

Центральна Управа ОДВУ

ПОЛКОВНИК АНДРІЙ МЕЛЬНИК ПРИЇЗДИТЬ ДО ЗДА

Голова Проводу Українських Націоналістів, полк. Андрій Мельник, завітав до ЗДА, де буде гостем «Організації Державного Відродження України». За останні роки наш терен кілька разів відвідували чільні діячі ОУН, а сьогодні маємо собі за честь привітати серед нас і керівника цілого організованого націоналістичного руху — його Голову Проводу.

В зв'язку з приїздом полк. Андрія Мельника до ЗДА подаємо деякі інформації з життя й діяльности Полковника. Народився він 12. грудня 1890 року в Західній Україні. Після закінчення середньої освіти, студіював на Лісовій Академії у Відні. З започаткуванням першої світової війни негайно зголосився до «Українських Січових Стрільців» і визначився як командант сотні в важких боях на Маківці і під Семиківцями, де по цілоденному важкому бою взяв у полон цілий курінь московської піхоти, а далі на Лисоні в 1916 році, коли то й самий попався в полон.

В 1917 році втікає з табору полонених і прибуває до Києва, де разом з полк. Євгеном Коновальцем та іншими старшинами УСС приступає до організування військової формації «Січових Стрільців» і приймає активну участь у боях з московськими большевиками в Києві 1917-1918 років.

За Директорії полк. Андрій Мельник був впродовж довгих місяців шефом генерального штабу Української Дієвої Армії, на якому то пості не тільки докладав постійних зусиль для оборони самостійности України, але й водночас змагав, щоб надати Українській Дієвій Армії струнку організаційну систему.

По уступленні з посту шефа генерального штабу полк. Андрій Мельник повернувся до Корпусу Січових Стрільців, де разом з генералом Марком Безручком плянував усі воєнні операції Корпусу, аж до його розв'язання.

При кінці 1919 року важко захворів на тиф, а по видужанні переїхав за згодою Головного Отамана Симона Петлюри до Чехословаччини, де зайняв пост військового аташе при українській дипльоматичній місії в Празі, а водночас плянував перевіз Української Гірської Бригади з Чехословаччини в Україну для поновлення воєнних дій. Ця акція в наслідок спротиву Антанти не дала бажаного успіху, і полк. Андрій Мельник переїздить до Відня, де закінчує свої студії та одержує диплом інженера.

Повернувшися на Західні Землі України включається в активні ряди «Української Військової Організації», а після виїзду за кордон в 1922 році полк. Євгена Коновальця, переймає полк. Андрій Мельник Крайову Команду УВО і тут відзначається великою активністю. В 1924 році попадає в польську в'язницю, де його 1-го листопаду того ж року разом з іншими українськими в'язнями масакрувала польська поліція. Про цей злочин польської поліції над українськими політичними в'язнями, а зокрема про побиття полк. Андрія Мельника писала в тому часі вся світова преса, обвинувачуючи Польщу в злочинстві над українським народом.

Вийшовши з в'язниці в 1928 році полк. Андрій Мельник повернувся знову в ряди активних борців, а пізніше в ряди ОУН. В 1937 році обидва полковники — Євген Коновалець і Андрій Мельник відбувають у Татрах потаємну зустріч, на якій обговорюють низку важливих справ і приймають далекойдучі рішення.

Згідно з завіщанням сл. п. полк. Євгена Коновальця його наступником став полк. Андрій Мельник. Вбивство сл. п. полк. Євгена Коновальця глибоко зворушило стрункі ряди ОУН та все українське громадянство, а вже декілька місяців пізніше прийшли важкі й великі події в Карпатській Україні. Ніхто краще не збагнув того стану, як полк. Андрій Мельник, вважаючи непомильно, що це тільки початок воєнних подій, а тому головні сили ОУН треба берегти для дальшого ходу війни, коли вона пошириться на східні простори України. В цьому, як і в дальших заходах полк. Андрія Мельника, що не хотів бути знаряддям німецької політики, німці добачували велику небезпеку. Прямуючи українським шляхом, що мав довести до самостійности України, полк. Андрій Мельник умів, хоч і спокійно, але рішуче відстоювати позиції перед німецькими політиками і військовиками.

Це був полк. Андрій Мельник, який вказав, як треба організувати українські повстанські загони до боротьби з німцями і большевиками. В січні 1944 року німці заарештували полк. Андрія Мельника і його дружину та посадили в концентраційному таборі в Саксенгавзені. Після звільнення при кінці жовтня 1944, ґестапо, як і всім звільненим тоді з в'язниць і концентраційних таборів українців, так і полк. Андрієві Мельникові казало:

«І ви і ми багато помилок зробили, але все минуле треба забути...»

Єдиний полковник Андрій Мельник дав їм правдиву відповідь:

«Це вже великий поступ ви зробили, коли признаєтесь до ваших помилок, тільки воно приходить запізно».

Від того часу полк. Андрій Мельник безупинно продовжує кермувати ОУН як і змагає до поновного з'єднання українських націоналістичних груп, а також до сконсолідування українських політичних партій і груп на чужині.

НАШІ СПІВРОБІТНИКИ:

На цьому місті виводимо ґалерію співпрацівників «Самостійної України» — співтворців нашого світогляду і будівничих нашої політичної думки.

ВОЛОДИМИР МОКЛОВИЧ

Володими Моклович — син Гуцульщини. Народився в місті Кутах і до гімназії ходив у Вижниці на Буковині, по другій стороні річки Черемоша. В 1912 році переїхав з батьками до Устя Єпископського в Борщівщині і там застала його війна. Створився тоді в околиці організаційний комітет з метою допомоги формуванню УСС і дня 26 серпня 1914 року Володимир Моклович разом з п'ятьою інших товаришів голоситься в Стрию до УСС.

Перебуває цілу кампанію в Карпатах і дня 13 вересня 1915 року попадається в московський полон під Соколовом. Кілька разів пробує втікати з того два рази вдається йому добитися до родинного дому, вкінці московська окупаційна влада піймала його й посадила в відомій з історії турецькій тюрмі-твердині в місті Кам'янці Подільському, звідки його визволила щойно революція 1917 року. Після того ще кілька разів доводиться йому тікати з різних транспортів воєнних бранців, потім відрядили його на пільні роботи в Бесарабії до Бельць. В часі загального безголов'я перших місяців революції переходить там дивні пригоди, молдавська національна рада «Стафул Церій», що створилася тоді в Бельцях, змобілізувала його до боїв проти румунів, звідки він знову втікає. Припадкова вістка в часописі «Киевская Мисль», що «Грушевський організує ґалічан», завела його до Києва зайцем у товарному поїзді. Завдяки письменникові Іванові Нечуєві-Левицькому дістається до казарми на Вознесенському спуску і вже на другий день бере участь у боях за Київ.

Всю українсько-московську війну паребув Володимир Моклович у Корпусі Січових Стрільців. Захворівши на тиф у 1919 році дістається в Мирополі в польський полон, але зараз же тікає з Луцька. Вдома тримають його під поліційним доглядом, він знову втікає 19 червня 1920 року і через Проскурів пробирається в район Могилева до армії ген. Омеляновича-Павленка. Приділюють його до 5-ої Херсонської Дивізії і разом з нею відступає він аж до Чехословаччини.

В військовому таборі в Йозефові 1922 року приступає до УВО і вертається до краю до підпільнобойової роботи. Тереном його діяльности — Станиславів з околицею. Там він член Окружної Команди УВО, як її бойовий референт, на короткий час теж Окружний Командант. Учасник широковідомої з історії УВО «Летючої Бриґади» сот. Юліяна Головінського, разом з нею бере участь у низці бойових дій, головно експропріяційних акцій. Розконспірований після виходу з тюрми — виїжджає за границю і по різних пригодах осідає в Бельгії, де й досі проживає, беручи жваву участь у різних виявах українського громадського і політичного життя в Бельгії. В 1933 році створилося в Бельгії «Товариство бувших українських вояків» — Володимир Моклович працює там скарбником,

секретарем і головою Відділу в різних роках. Після війни творяться в Бельгії нові українські громадські організації і скрізь він там бере чинну участь. Спочатку був головним скарбником Союзу Українців у Бельгії», потім секретарем, а в 1951 році Головою. Тепер займає в СУБ становище заступника голови.

З хвилиною, коли в Бельгії почали творитися перші Відділи ОУН — Володимир Моклович відразу приступає до праці в них і зв'язку з націоналістичним рухом ніколи не пориває.

Життя Володимира Мокловича в його молодості — повне пригод і небезпек. Пригода подружила з ним і не покидала його аж до зрілого віку. Бої, полони, втечі, скривання, знову бої, переходи границі, конспірація, бойові акції УВО, поліційні й слідчі в'язниці, мандрівка зайцем по світі - сплітаються в цілість неначе в сензаційному романі, що його можна б узяти на фільмову стрічку.

Хоч Володимир Моклович — людина чину й діла, не забуває він і про перо. В «Українському Слові» в Парижі ішли довший час його спогади з часів Київських Січових Стрільців, а в «Самостійній Україні» читаємо його розповідь про бойові дії УВО в Станиславівщині. Час-від-часу забирає він голос на сторінках преси в різних громадсько-політичних справах, завжди як переконаний, твердий і вірний своїй ідеї націоналіст.

Д-р Юліян Вассиян

ПРОСТІР МІЖ МОСКВОЮ І ВІЗАНТІЄЮ

(Продовження з попереднього числа)

Чому ми аналізуємо історичні можливості, для яких не було даних у фактичному розвитку подій? Критика історії? Що ж більш дитинне може бути в обсерваційних починаннях далеких нащадків, ніж таке «als ob» історії! А проте, наш вияв утрачених невикористаних можливостей має на меті викрити фатальний психологічний комплекс раси, що не один тільки раз в історії не вміла підняти влади, що лежала на землі, ніким на бережена. Це закон тієї землі приймати свого відвічного господаря в гіпнозі братовбивчої війни за неї... аж до повної незрячости... аж до зрадництва, несвідомого здебільшого, своїх власних інтересів. Лятентна готовість закликати чужих варягів до свойого дому, щоб завели лад і панували, а потім бути проти кожної своєї влади, недовір'я у власні державнотворчі сили... ті зрадливі заклики нових варягів, щоб настановлену в себе владу повалити. Заворожене коло, в якому нестерпний хаос міжусобиць зраджує тугу за ладом і **рятується добровільним підданням** під накази покликаних варягів... **на те**, щоб пізніше підняти сліпий бунт проти дисциплінуючих норм правопорядку і знову в спілці з новими посторонніми чинниками зруйнувати тяжкими зусиллями збудований лад. Якась до краю цинічна діялектика того самоцільного, садистичного владоборства, переслідує розвиток нашої історії, в якій ніколи не може устійнитися українське життя в характері **тривалого історичного суб'єкту** з незмінним територіяльним осідком, з наладнаним промінюванням відосередніх впливів розростової сили, т. є. з ясним окресленням своєї історичної ролі на тлі зовнішньо-політичних прямувань. Температура внутрішнього кипіння цього життя настільки висока, що п'янкі випари того самоспального горіння заслонюють життєвий овид ширшого середовища, як у розумінні простору так і часу, цебто духа доби. Увага, в'язнена виключно справами особистого суперництва, не вибігає далеко назверх і не має можливости розвинути в собі здібностей до творення даних правдивої великої політики. Ми не дали світові ні одного першорядного імени, не витворили ніякої завойовної ідеї, не збудували в себе монументальних пам'яток духової культури. Можливо, що в українському народі лежать багаті поклади талановитости, може навіть тут і там ми проявили зразки геніяльного ступня, однак **суцільно українці досьогодні невідомі світові через свою національно-державну нез'ясованість 4).**

Українська історіософія стоїть сьогодні перед дуже основним завданням прослiду старокняжої доби нашої історії, щоб могти безпристрасно накреслити остаточно портрет національного розвитку від самих зав'язків нації. Але не можна обмежитися до самого ствердження т. зв. «фактичного стану», бо ідеал такого самоцільного пізнання може присвічувати хіба тільки фаховій історичній критиці, що бажає знайти формулу сторичного розвитку, в якому події і факти слідують по собі згідно з засадою достатньої основи. Ми ж маємо перед собою власну майбутність і тому минуле досліджуємо не з уваги на нього самого, але головно з уваги на спосіб вияву своєї волі в будові дальших звен історії. Теперішність тяжить, ні, давить нас своєю нездібністю бути на висоті завдань сучасної доби. Наша історія мститься сьогодні на нас утраченим тисячоліттям нездарности, що дозволила на українській землі зрости мільйоновим масам рабського матеріялу, що психічно цілком не різниться від ле-

---

4) Про те ширше деінде.

ґендарних Русичів в оповіданні нашого преподобного літописця. Бо яка ж істотна різниця між запрошенням варягів у старину та приготуванням українцями ґрунту для приходу модерних вікінґів московської Півночі — большевиків — обдаруванням їх владою над собою і безмежним довір'ям до їхнього спасенного справедливого понування? Ні, і тут зайвий доказ, що найтяжче зміняється основний тип людських груп-спільнот, хіба, що надлюдське зусилля проломить фатальний закон мимовільного безвладного плодження поколінь, без всякої участи свідомого чинника культури особистости, типу, якости. Запускаємося сьогодні в пралісну гущу світанку нашої історії, щоб зрозуміти духову структуру власної землі і нею пояснити причинову основу української історії. І знову ж не з метою збагачення самого знання, навпаки, щоб виконати долевий пролім у нашій дійсності і звернути її в **бажаному** напрямі, одним словом — взяти у власні руки своє життя і гартувати його на вогні перєродних обновних задумів нової української дійсности, володарської, творчої, світлої. Тільки в зв'язку з таким наставленням душі можливо добачити глибоку доцільність у розкритті можливостей, нездійснених тільки через яловість духа, кволість волі і рабскість вдачі. Описана заповітня ідея зовнішньої політики княжої Руси була в межах можливости здійснення, якщо мати на увазі згаданий рішальний психічний чинник, однак це була утопія з погляду відомого нам образу внутрішніх взаємин староукраїнської держави, що в заложенні не мала контруктивних первнів ладу й дисциплінуючої сили начальної ідеї стати першою потугою на Сході Європи з кожного погляду. Чи це спасло б Київ перед навалами орд, що одні за одними випадали зо степу й заливали хліборобську Україну морем пожеж, руїни і крови? На це питання важко дати означену відповідь, бо до її правдоподібности бракує власне означеного ефекту діяльности тих духових і політичних чинників, що їх недостачу в характері української раси ми ствержуємо. Незалежно від того, чи наприклад останній орді, татарам, удалося б перемогти українські сили раз, чи більше разів, треба висунути недвозначне твердження, що київська держава під рукою сильних володарів, з надособовою месіяністичною ідеєю переємства великодержавної цивілізаційної ролі від східньо-римського цісарства, мала б у собі невичерпне джерело моральної сили з велетенськими організаційними можливовстями. Тоді територіяльна політика Києва спрямувалася б всеціло на забезпеку своїх східніх кордонів, а не на внутрішні крамоли й міжусобиці з мрією загарбати якнайбільше «уділів», щоб їх знову поділити між своїх синів. Сильніший опір стихії степу був би вичерпував також її сили, можливо, що держава перейшла б у наступ, як на те показує сама історія, що за нашими військами записала поважне число великих перемог. І навіть якби остаточно незлічені загони Батия таки зламали опір київської держави та вихром помчалися б на Захід Європи, то ця програма не мусіла б на завжди статися гробом київської державности, бо досвід опанованої татарами Москви виявив укінці переможний фінал, в якому зломано силу татарської орди і зірвано ярмо татарської неволі. Не було ніяких об'єктивних даних, що зробили б неможливим подібний тріюмф з боку старшої і сильнішої київської держави, тимбільше, що в запіллі наросла нова поважна мілітарна сила Галицько-Волинської держави, що вкінці мусіла б у тій чи іншій формі династичної політики зіллятися з київською Руссю в один великий державний твір. Панування татарської орди, як експонента-аванґарду монгольської держави на Сході Європи мало тільки переходовий, хвилевий характер, як зрештою тимчасовою була ціла держава Джінґісхана, найбільша простором, яку знає всесвітня історія. Як великими не були б прориви в розвитку нашої культури, як глибокими рани в організмі народу, татарське лихоліття залишилося б **епізодом,** щоправда найстрашнішим і руїнним у нашій історії, але все ж явищем проминальним, забутим у буйному розквіті відродженого життя. Ренесанс київської державности наступив би на кілька століть скоріше і державна традиція Києва не була б перервана, а його роля — провідна, як перед тим. Бо українській землі не бракувало до державного існування нічого крім державнотворчого, амбітного антропологічного типу і вона була немов призначена історією продовжувати лінію великодержавної політики та розвивати над Дніпром своєрідний тип культури, подібно як на Заході Європи імперіяльна спадщина античної культурної і політичної величі перейшла до **сусідних з середземноморським басейном народів.** Політичний натиск Півночі на Південь став після упадку римської імперії **законом історичного діяння,** бо це була найближча необхідність у витвореній системі укладу сил. Так само як неминучий був підбійний наступ південної культури і матеріяльної цивілізації на варварські країни Півночі. Візантійське цісарство творило для експансивних рухів варязької Руси загородний мур і ця обставина могла тільки підтримувати вогонь володарських амбіцій молодої держави та впливати на її внутрішню консолідацію. Це, як уже сказано спричинило б наростання тривалих сил держави і наскоки східніх номадів застали б її подвійно сильною та відпорною. Сталося навпаки і Київ пропустив, можна сказати занапастив державне своє первородство, що більше, немов добровільно зрікся верховодної політичної ролі на Сході Європи. Середземноморський історичний цикль добігав до своєї природної смерти в наслідок виснаження сил і вияловіння духової творчости. На чергу прийшла середньо-европейська смуга. Однак тоді, коли на Заході вже в IX столітті Карло Великий накладає на голову залізну корону

римського цісарства, на Сході на одне століття пізніше формується великий політичний твір, але ідея сягнути по корону візантійського цісаря тут ніколи не народжується, як пряма політична мета. Схід, цебто Київ, не використав сусідства з Візантією, не вдихнув у себе ідеї римського імперіялізму. Так пройдено попри можливість світово-історичного значення і здеґрадовано себе на завжди до ролі «диких піль».

Тимчасом у глибокому запіллі півазійська Москва під твердою владою московських великих князів і навчена досвідом двісталітньої татарської кормиги організується в міцний державний зв'язок з амбіціями перейняти провідну ролю Києва, а потім зродити ідею «Третього Риму» і поступнево організувати велетенську імперію «білих православних царів». Як легко, як невибачно ледачо і нездарно заявив себе Київ, коли майже без більшого зусилля зрікся месіяністичного носійства та політичного примату в Східній Європі власне тоді, коли всі дані промовляли на його користь, за вийнятком головної, що була проти нього: суб'єктивної мобілізації. І хоч культурна перевага Києва глибоко зазначилася на його політичних гегемонах — Литві й Москві 5) — то втрата політичного значення рішила на цілі століття його підрядну ролю з якої до сьогодні не піднявся. Причина лежить не в злій методі, чи в бракові методи правління, тільки в органічних особливостях самої людської раси, що не вміла відкрити своєї місії та прийняти кинений їй історією визов! Він уперве пролунав у хвилі заіснування київської держави, зверненої лицем до Півдня — до Чорного Моря — куди тягнувся зір політичної снаги над Дніпром, що немов показував природний напрям розвитку української потуги. Олег і по-части Святослав інстинктом вікінґів відчували первородний ерос української землі, що тягнулася до подружньої зустрічі з південнім морам, — та їхніх наслідників засліпила братовбивча гризня за «уділи» так, що вже ніколи не зродилась у душі українських володарів думка твердою стопою станути над Босфором.

В пізніших століттях було вже менше даних на таку експансію, бо з півночі та з заходу пішов натиск на українські землі. За Гетьманщини, коли над Босфором уже на добре задомовилася нова мусулманська потуга — якій не загородив шляху ніякий північний суперник, що міг би відвернути експансію турків на Царгород, останній відблиск римської імперії — треба було звертатися вже проти дошкульніших ворогів і шукати союзників на Півдні, в татар і турків. Боротьба з Півднем за опанування Чорного Моря не мала тоді виглядів з двох причин: 1) турецької могутности та її добре зорганізованої армії, що сама була в ренесансовому настрої здобувних походів на Європу і 2) безнастанньої безпосередньої загрози з польського Заходу, що вже панував довший час на українських землях, і московської Півночі, якій переяславським договором відкрито ворота для її месіяністичної ідеї «Третього Риму» в поході до Чорного Моря і Царгороду. Супроти таких сил не було місця на широку територіяльну політику, тимбільше, що Гетьманщина повторила в зменшеному розмірі старокняжий партикуляризм, степовий анархізм і політичний примітивізм — все те підкріплене душевним тлом сервілізму в бік обидвох історичних претендентів до панування над українськими землями.

5) Це між іншим надзвичайної сили арґумент, наскільки правдива наша теза про світово-історичні можливості Київської Держави.

Дмитро Андрієвський

КОМУНІСТИЧНА ЄРЕСЬ

В комунізмі виникало немало різних єресей головно на ґрунті соціяльно-економічному. Ленін і Сталін давали собі з ними раду, коли не арґументами то терором, і аж дотепер ніякий ревізіонізм не міг захитати комуністичних канонів і порушити солідарність соціялістичних країн. Та не так є з єрессю, що виникла на ґрунті національному. Маючи за основу не так ідеологію і теорію, як політику і практику, ця остання єресь загрожує поважно комуністичній спільноті внутрішнім розкладом.

Загроза існує віддавна, але вона виявилась у повній силі щойно в подіях з осени 1956 в Польщі та в Угорщині. Повстання в тих двох країнах підважили віру в універсальність комуністичної науки, в спасенність комуністичної політики і в міцність бльоку «соціялістичних держав». Головною причиною для повстань була не так відраза до комуністичного режиму, як спротив геґемонії і насильству Москви. Адже ж на чолі протисовєтського і протимосковського руху стали старі комуністи типу Нодя, Малетера, Ґомулки. Ряди повсталих складалися з робітників і молоді, яка виросла вже під комуністичним режимом. Все те свідчить, що мається до діла не з якоюсь інтриґою зовнішніх ворожих комунізмові сил, але з глибинними процесами внутрі самого комуністичного руху. Не даром же комуністична партія Угорщини розпалась у вирі національної революції і Кадарові не вдається її поставити знов на ноги.

Починаючи з Познання в липні 1956 року до останнього часу розрухи в згаданих країнах проходять під кличем «Геть з Москвою», «геть з советськими танками», «москалі додому». Наколи в Варшаві в жовтні 1956 року Ґомулка дав Хрущову відсіч у політичній формі та змусив Кремль відступити від своїх намагань диктувати компартії Польщі, то в Угорщині відсіч москалям мусіла давати молодь і робітники революційними методами, виступаючи мало не голіруч проти советських танків. Ці події викликали поважний відгомін в Східній Німеччині, в Румунії, в Болгарії, коли студенти відмовилися вчитися російської мови, що стала обов'язковою. Заворушення серед молоді перекинулися навіть до Москви, Ленінграду та Києва. Дарма, що советські окупаційні війська здушили революцію в Угорщині, що принишкли Східня Німеччина, Румунія і Болгарія. Але Кадарові і досі не вдається запровадити порядок, а вибраний останньо польський Сойм, де більшість творять комуністи, не має довір'я Кремля. Фермент, викликаний єрессю, діє далі і кожної хвилі може спричинити події подібні до подій з жовтня 1956 року в Польщі та в Угорщині.

Згадана єресь, знана на Заході під назвою «тітоїзм», появила себе і в роках 1948-1950. Ще під час другої світової війни, коли Сталін намагався маневрувати комуністів центро-східньої Європи, кермуючись головно інтересами Москви, югослав'янський лідер Броз-Тіто почав ставити чоло. Коли по війні Совєти захотіли підпорядкувати політично й економічно опановані ними країни та поробити їх своїми сателітами, Тіто знов поставив спротив. Він не допустив напр. до створення в Югославії так званих мішаних товариств, які були призначені для визискування сателітів і збирання з них воєнної контрибуції, як не допустив до накинення його країні спеціялізації в певній економічній ділянці, вигідній для Москви а не вигідній для сателітів. З того постало напруження між Москвою і Білгородом, яке призвело до виключення в році 1948 Югославії Тіта з Комінформу, до економічної бльокади тої країни Совєтами, до розриву між Тітом і Сталіном. В основі того конфлікту лежала оборона національних інтересів Югославії перед захланністю Москви.

Конфлікт Сталін-Тіто викрив цілий ряд невральгічних точок, які існували в здавалось одностайнім бльоці комуністичних країн, що розрісся під час і по другій світовій війні в Європі і в Азії. Такою невральгічною точкою були відносини між Кремлем і Китаєм Мао Тсе Тунга, якого не допускано до Комінтерну, ані Комінформу, бо він простував своїм шляхом до комунізму, відмінним від московського. Подібні тенденції існували і в сателітів. Тому скоро Москва засудила Югославію за національний ухил, по інших сателітних країнах перекотилася хвиля процесів проти комуністичних лідерів, обвинувачених у тім же злочині. В 1949 році засуджано за «тітоїзм» секретаря Компартії Угорщини Райка, який ніколи не був зв'язаний з Москвою і ставився до неї з резервою. В тім же році в Болгарії вчинено голосний процес голові комуністичного уряду Костеву, що був знаний зо своєї ідейности і патріотизму та не раз протестував проти втручання Москви у внутрішні справи його країни. В 1950 році заарештовано члена уряду Польщі Ґомулку і без суду кинено у в'язницю ніби за те, що він накладав з німцями, хоч були загально знані його патріотизм і ворожість до Німеччини. В дійсності Ґомулка був підозрілий для Кремля своїм толерантним відношенням до католицької Церкви і негативним відношенням до колективізації. Наступного року жертвою Москви впав чехословацький міністр зовнішніх справ Клементіс. Отже роки 1948-1951 були роками жорстокої розправи московської комуністичної інквізиції проти єретиків у сателітних країнах за їхні національні ухили.

Та ця хвиля ідейного й фізичного терору проти ісповідників націоналізму в комунізмі не була першою. Адже ж подібна кривава чистка на подібній основі відбулась в Україні в тридцятих роках. Тут властне треба шукати початків єресі, що відразу прибрала назву «націонал-комунізму» і яку пізніше доволі неслушно замінено на «тітоїзм». Але від певного часу первісна назва того знаменного явища починає знов здобувати визнання і входити в ужиток. Отже єресь почалася тим, що добре відомі лідери комунізму в Україні, а саме Шумський, Хвильовий, Волобуїв, Скрипник стали ставити опір колоніялістичній політиці Москви і домагатися більших прав для України. Вони боронили свій нарід перед русифікацією засобами компартії, вони боролися проти економічного визиску їхньої країни Москвою, вони вимагали ґарантій для суверенности української республіки. А коли їхні змагання не давали практичних наслідків, письменник Хвильовий кинув клич «Геть від Москви» та «ор'єнтація на психологічну Європу». Так в Україні вперше було сформульовано основні заложення націонал-комунізму і тут впали перші жертви московсько-большевицької великої інквізиції.

Націонал-комуністична єресь виявляється в кожнім окремім випадку в формах відповідних до місцевих обставин. Вона полягає в тому, що її ісповідники намагаються припасувати комуністичну теорію до конкретних умов даних країн і забезпечити життєві інтереси даних народів. Що спільне для різних націонал-комунізмів — так це їхнє намагання робити спротив диктатурі Москви, яка виступає в ролі єдиного правильного інтерпретатора ортодоксальної науки марксизму-ленінізму. Оскільки Москва звикла накидати іншим країнам свої погляди і практики насильством, остільки націонал-комуністи намагаються унезалежнитись від її гегемонії. Отже націонал-комунізми є реакцією

на ідеологічну натерпимість Компартії Совєтського Союзу, а також на імперіялістичну та колоніялістичну політику Москви, яка прикриваючись засадою ортодоксальности комуністичної науки і солідарністю соціялістичних народів, кермується своїми єгоїстичними інтересами і централістичними тенденціями. В той спосіб національ-комунізм є живим запереченням універсальности комуністичної доктрини з одного та політичним виломом з фронту комуністичних держав, з другого боку.

То ж не дивно, що Москва добачила в національ-комунізмі поважну загрозу для себе і за часів Сталіна намагалася фізично нищити його носіїв. І так в Україні було знищено Шумського і Волобуєва, відобрали собі життя Хвильовий і Скрипник. І так згинув Райк, Костев, Климентіс. Заціліа чудом Ґомулка і на дався в руки Кремля Тіто. По смерті Сталіна загроза національ-комунізму стала ще більша. Наступники «геніяльного вождя народів» в особах Хрущова й Булґаніна стали шукати інших, як терор, засобів поборювання єресі. Вони спробували леґалізувати національ-комунізм, щоб одомашнити його, ба навіть використати його як союзника в боротьбі з вільним світом. Ця спроба почалась в 1954 році подорожжю згаданих совєтських достойників до Китаю і зближенням з Мао Тсе Тунгом. В році 1955 ті самі достойники їздили до Югославії і старались помиритись з маршалом Тіто. При цій нагоді, як також при нагоді відвідин маршалом Москви в 1956 році Совєти офіційно визнали рацію шукання «національних шляхів до соціялізму» і «здійснення комунізму в національних формах». Здавалось, московські большевики визнали свої помилки і право інших народів мати свої власні позиції в комунізмі.

Шукаючи замирення з компартіями, що хотіли бути незалежними, і способів співжиття з вільним світом, Совєти рішили пожертвувати престижем померлого Сталіна, який був безперечно головною причиною непримиренної постави Москви супроти одних і другого. Тому на XX З'їзді в лютому 1956 Сталіна розвінчано й устами Хрущова проголошено спричинником всіх лих. Гасло «десталінізації» режиму і політики знайшло найбільший відгук в сателітних країнах і призвело до демократизації і децентралізації, а вкінці до протиставлення Москві. Процес пішов понад голови його кремлівських ініціяторів і докотився до одвертого повстання в Познані та в усій Угорщині проти зверхности Совєтського Союзу над сателітами. Заскочені Совєти пробували рятувати ситуацію знов уступками. В сам розгар мадярської револьти Москва проголосила Деклярацію з 30 жовтня 1956 року, в якій між іншим читаємо: «совєтський уряд готов обговорити з іншими урядами соціялістичних держав заходи, які б забезпечували розвій і зміцнення господарських відносин, щоб тим шляхом уникнути порушення національної суверенности, засади обоюдної вигоди та рівноправности». То значило, що Москва рішилася на перегляд взаємовідносин між Совєтським Союзом і його сателітами, які заворушились і підняли бунт.

Однак ця готовість Кремля на уступки приходила запізно. Вона не помогла втихомирити Угорщину, де далі і по цей день вирує і нема замирення між патріотами і вислуженниками Кремля. Вона не змінила настанови поляків, коли під час виборів до сойму створився суцільний національний фронт, в якім комуніст Ґомулка і кардинал Вишинський знайшли спільну мову, щоб ставити чоло Москві. Що ж до Югославії, то вона в наслідок проступування Совєтів в Угорщині, де схоплено в підступний спосіб Нодя, який був під опікою югослов'янської амбасади, виразно стала на ворожу стопу супроти Совєтського Союзу. Ворожа реакція, викликана подіями в Угорщині серед населення інших сателітів ба навіть серед молоді Китаю, щоправда дещо ущухла, але не зникла. В кожнім разі ефект тих подій у цілому світі був для Совєтів фатальним. Багато візит совєтських достойників до чужинних столиць і чужинців до Москви були відкликані. Совєтський Союз замість коекзистенції опинився в глибокій ізоляції.

В цій прикрій ситуації Совєти перейшли в контр атаку. Для того вони потребували союзника і знайшли його в особі Чу Ен Лай. Як колись Хрущов звертався до Тіта шукаючи в нього підтримки і закликаючи його на ролю арбітра, так тепер він же вирядився в листопаді до Пекіна за поміччю. Йому вдалося намовити китайських комуністів на зміну позиції супроти подій в Угорщині. І наколи дотепер ті події видавались їм національною революцією і оправданою обороною прав і інтересів угорського народу, відтепер тіж події для китайців стали контрреволюцією. Ця їх позиція виложена в офіційнім органі китайського уряду «Жен Мен Жі Бао» за 29 грудня м. р. Щобільше, Чу Ен Лай вирядився в січні ц. р. до Європи, переїхав через Москву, Варшаву і Будапешт, голосячи гасло солідарности «соціялістичних країн» на чолі з СССР. Цю зміну позиції Пекіну годі пояснити інакше, як тим, що виконання китайської п'ятилітки дуже залежить від достав Совєтського Союзу. А також треба взяти до уваги, що своєю ролею арбітра Пекін підносить свій престиж у комуністичнім бльоці. Позатим згадана стаття зберігає позиції національ-комунізму, ба навіть натякає нераз на «шовінізм великодержав», себто Совєтського Союзу.

Розгортаючи контратаку ширше Хрущов в однім інтерв'ю зо співробітником чеського часопису «Руде Право» висловився вороже до маршала Тіто за

його шукання національних шляхів до соціялізму, хоч ще так недавно він сам підписував визнання слушности подібних шляхів. Використовуючи нагоду переговорів в січні 1957 між Советами і урядом ЧСР, большевики включили в спільний комунікат двох делеґацій уступ, в якім проголошується «боротьбу проти прихильників націонал-комунізму». В советській пресі дедалі частіше з'являються статті з критикою «націонал-комунізму». І так для Кревцева, що друкує свою статтю в часописі «Радянська Україна» з 29 січня, «теорія націонал-комунізму є нічим іншим, як націонал-опортунізмом» який має тенденцію переходити в самоціль. Автор гостро виступає проти протиставлення Москві і уважає, що «хто відходить від принципу інтернаціоналізму у відношенню до Радянського Союзу і Компартії Радянського Союзу, той потрапляє в болото». Треба думати, що за цими статтями підуть політичні й організаційні заходи, які змірятимуть до викривання націонал-комуністичної відьми де б вона не була, та до палення єретиків на кострищах партійних судів.

Однак всі ті заходи для здушення національного струменя в комунізмі є засуджені на невдачу, а натомість вони можуть хіба прискорити розкладові процеси в комунізмі.

Річ у тому, що явище, яке помічаємо в комуністичнім русі, є тої натури, що його не дається опанувати і яке вже не раз давало себе відчути в соціялізмі. Національна стихія в тягу часу поробила з суцільного соціялістичного руху національні каплички, коли психологія окремих народів, місцеві традиції, національні інтереси стали переважати над ідеєю пролетарської солідарности. Соціялістичний інтернаціонал не витримав проби першої світової війни, коли соціялістичні партії в парляментах голосували згідно їхньому національному сумлінню. Цю єдність тим більше тяжко вдержати в комуністичнім русі, куди втягнено часом примусово і штучно великі маси не доктринерів, а звичайних обивателів з живим національним почуттям. Москві за життя Леніна, а потім Сталіна, вдавалось якийсь час силою і підкупом задержати суцільність того руху, але дедалі більше він розкладався. Різні національні струмені розточують ту греблю, яку тримають ще з бідою п'яті колони за наказом з Москви, і з бігом часу ті струмені потужніють, а гребля слабне. То ж не є ніякою штукою передбачати захитання тої греблі.

І ті протизаходи, що їх робить Кремль, щоб побороти націонал-комунізм, лише прискорюють процес. Річ у тім, що здається ніде більше, як до національної стихії має приложення закон, який каже, що акція родить реакцію. Націонал-комунізм, що виростає на ґрунті національного почуття і національного інтересу — дуже чутливий на всякий тиск і наступ. Національний первень від ударів лише змінюється. Природа національного інстинкту глибша й органічна, як надумана теорія пролетарської солідарности. І оскільки советський автор має рацію, що націонал-комунізм має тенденцію ставати самоціллю, то в цім винен момент національний. Цей момент неминуче буде переважати комуністичну теорію, яка з бігом часу буде відпадати, як марна лушпина, і так націонал-комунізм поволі переходитиме в націоналізм з соціялістичною закраскою, задержуючи зо спадщини комунізму лише те, що ввійшло в життя і себе виправдало практичними наслідками. Так нам уявляється майбутнє націонал-комунізму, поскільки він матиме час в якійсь країні дійти до свого логічного кінця.

На сьогодні ж націонал-комунізм є живим запереченням тези міжнародного комунізму, яка голосить світову революцію і перемогу в усіх країнах комуністичної ідеології, націонал-комунізм навіть переведений в життя в кордонах одної країни, без намагань і можности поширення на інші країни, перечить ідеї універсальности ортодоксального комунізму і не становить ні для кого небезпеки, хіба для тої країни, де він загніздився. Він перечить засаді міжнародньої солідарности пролетаріяту вже тому, що в нім переважає не клясовий, але національний інтерес. Мабуть з цих причин політики не засліплені ненавистю і не стероризовані загрозою підходять до націонал-комунізму спокійно. І так Державний Секретар Даллес не боїться одвідати Тіта чи запросити його Вашінґтону. А також президент Айзенгавер не боїться дати економічну поміч урядові Ґомулки. Ані Югославія, ані Польща не є в числі тих країн «опанованих комунізмом» проти яких звернена доктрина Айзенгавера.

Фелікс Кордуба

ЛЮДСЬКИЙ ПОТЕНЦІЯЛ СХІДНЬОГО БЛЬОКУ

(Продовження з попереднього числа)

II. Людський потенціял СССР

Експерти воєнного мистецтва Заходу постійно наголошують, що СССР разом з державами-сателітами з погляду людського потенціялу являє силу, якій Захід ніколи не зможе дорівняти. Тоді, як ахілевою п'ятою цілої системи СССР є економіка, що все ще перебуває в стадії експериментування й сильного розвитку лише важкої промисловости, людський потенціял уже являє реальну дійсність — силу, яку можна протиставити навіть провідним потугам Заходу.

Слаба сторона людського потенціялу СССР — його багатонаціональна роздрібленість. СССР складають різні народи, окуповані Москвою. Москва докладає всіх зусиль, щоб підбиті народи зрусифікувати. Вона провадить це під гаслом «совєтизації». Тому вже сьогодні в московській пропаганді можна чути термін «совєтські народи» у «російському» великодержавному розумінні.

Змагання Москви зводяться до основної цілі: перетворити різнонаціональні народи, що різняться від москалів культурою, звичаями, історичною традицією та побутом, в один моноліт «совєтський народ». Всі ці народи, про які буде мова далі, Москва узалежнила від метрополії, цебто від себе, експлуатуючи їх природні багатства та використовуючи ці народи як фізичну силу в розбудові власного воєнного потенціялу.

На особливу увагу заслуговує те, що по таборах примусової праці засуджені на довгі роки в переважній більшості — поневолені народи, а не москалі. Це відомо з різних інформацій, зокрема від німців, що їх звільнено з цих таборів. З уваги на те, що нелегко перетворити психіку поневолених народів і зробити з них кровних москалів, національне питання, як проблема, навіть у підсовєтській дійсності залишається і далі справою, що жде свого вирішення.

Розгляньмо ближче багатонаціональну мозаїку потуги СССР. За американськими джерелами населення СССР в 1953 р. становило: 3)

москалів	110.000.000
українців	44.000.000
білорусів	26.000.000
грузинів	2.600.000
жидів	3.800.000
вірмен	2.200.000
монголів	525.000
різних 168 племен	19.200.000
балтійців	6.000.000
Разом	216.025.000

Перепис населення по виборчих округах 1954 року (1 виборча округа — 300 тис. населення) дає 212.4 мільйони населення СССР. У виборах до Верховної Ради СССР 14. 3. 1954 року, згідно з даними «Вестника Статистики» (Органу Центрального Статистичного Управління при Раді Міністрів СССР) ч. 2/1954, взяло участь 120.727.826 виборців (99.98%). Американці, що мають доступ до матеріялів світової розвідки, оцінюють кількість населення СССР кругло на 216 мільйонів.

При розгляді людности СССР треба мати на увазі, що його населення з-перед 50 років (106 мільйонами) зросло до 216 в 1954 році. Отже, за півстоліття СССР воно зросло на 50%. З кожним роком населення СССР зростає на близько 2 мільйони. Втрати, що їх зазнав СССР під час другої світової війни в людях, оцінювано кругло на 25 мільйонів. Сьогодні, як це видно з заподань американців, що мають можність докладно перевірити кількість населення СССР з того боку стоїть на першому місці.

На окрему увагу заслуговує і те, що перед першою світовою війною міське населення Росії становило заледве 17.6% (24.7 мільйонів) 5) До 1939 року воно зросло до 55.9 мільйонів (328%).

Зріст міського населення треба пояснити розбудовою важкої промисловости і будовою нових міст. В 1926 році в СССР було 866 міст, до 1936 року це число зросло до 2.354 міст, а в 1947 році вже було 3.362 міст у цілому СССР. 6) Кількість населення Москви і Ленінграду майже потроїлася. Кількість населення по містах України також дуже сильно зросло.

Розгляньмо тепер кількість населення 16 союзних республік СССР.

---

3. «US News and World Report» 1953

4. «Economic Survey Since the War» p. 40

5. «Ost-Europa», №5, October 1955.

	За переписом	Обрахування за виборчими округами (1 виб. округа — 300 тис.)	
	17. 1. 1939	1950	1954
Російська СФСР	108.8	116.4	121.2
Українська СССР	43.3	40.8	42.9
Білоруська ССР	25.6	26.7	30.0
Узбецька ССР	6.3	6.0	6.3
Казахська ССР	6.1	6.6	7.2
Киргизька ССР	1.5	1.5	1.8
Таджицька ССР	1.5	1.5	1.8
Туркменська ССР	1.3	1.2	1.5
Грузинська СССР	3.5	3.6	3.6
Азербайджанська ССР	3.2	3.3	3.3
Вірменська ССР	1.3	1.5	1.5
Молдавська ССР	—	2.7	2.7
Карело-Фінська ССР	—	0.6	0.6
Естонська ССР	1.1	1.2	1.2
Лотиська ССР	2.0	2.1	2.1
Литовська ССР	2.4	3.0	3.0
		201.3	210.0
+військові формації		3.0	4.0
Разом		203.3	214.0

Наведена таблиця, опрацьована «Німецьким Товариством Сходознавства», яскраво віддзеркалює популяцію 16 союзних республік СССР. Ця таблиця опрацьована на підставі дуже скупих статистичних даних урядових кіл СССР, бо як відомо, ніде не подається офіційними чинниками Советів кількість і розміщення населення потуги. 6)

Слід мати на увазі, що до РСФСР добровільно переселилось дуже багато осіб різних національностей, що почували себе загроженими з боку органів МВД-МГБ. Такі «добровільно переселені» до РССР звичайно подають себе за москалів. Визначення себе до московської національности рятує цих переселенців від арештів і примусових заслань у концентраційні табори примусової праці. В зв'язку з тим кількість «добровільно» переселених до РССР постійно зростає на користь Московщини коштом зменшення населення союзних республік СССР. Припускають, що в зв'язку з таким переселенням є не менше 10 мільйонів переселенців різних національностей, тому москалів нараховують около 100 мільйонів.

В зв'язку з такими великими приростами населення СССР, з кожним роком зростає приріст чоловіків від 20-34 років, які підлягають рекрутації до армії. В основному в СССР до армії на випадок мобілізації покликують до 60 років. Зріст приросту чоловіків від 20-34 років на найближчі роки мав би бути таки: 8)

1950 загальна кількість чоловіків між 20-34 становила 21.9 мільйонів.

1955 загальна кількість чоловіків між 20-34 становила 26.1 мільйонів.

1960 загальна кількість чоловіків між 20-34 становитиме 30.5 мільйонів

1965 загальна кількість чоловіків між 20-34 становитиме 28.9

1970 загальна кількість чоловіків між 20-34 становитиме 30.3 мільйонів.

Вищенаведені дані наглядно свідчать, якими великими можливостями людського потенціялу (фронтової сили) диспонує СССР. При цьому треба пам'ятати, що в СССР під час війни ополченню підлягають чоловіки до 60 років. З жінок у Советах також організують окремі жіночі відділи, які під час війни беруть участь не тільки як допоміжні сили, але також і у фронтовій боротьбі разом з чоловіками.

6. Gajewski M. — Rozwoj miast i gospodarki kontynentalnej SSSR.

7. «Ost-Europa» №2/4, p. 120

«Правда» з дня 12. 3. 54 (дані за Мікояном)

8. «Europeische Wahr Korrespodenz» №3/3, p. 3

Коли глянути на цілість населення СССР, кидається у вічі кількість москалів, яких разом з «переселенцями» нараховують коло 121 мільйонів. Одночасно зауважається зменшення українців та інших окупованих народів. На окрему увагу заслуговує те, що дослівно по всіх містах 16 союзних республік СССР поселені москалі, що виконують надзір над автохтонами різних національностей і стежать за експлуатацією природних і випродукованих багатств цих народів. Москалі, що живуть по містах поневолених народів, є звичайними колонізаторами метрополії Москви.

216 мільйоновою масою населення СССР керує комуністична партія, що нараховує 6.013.259 членів і 868.886 кандидатів, маючи до диспозиції сильний поліційний апарат МГБ і МВД. 9) Тоталітарна система і колективна відповідальність головних керманичів компартії виключають будьяку демократію. і парляментаризм. Все відбувається за пляном і за наказами компартії, а в ній головну ролю виконують тільки москалі.

На спеціяльну увагу заслуговує й те, що в СССР уже витворилась окрема советська еліта, яка своїм життєвим стандартом і правами в основному відрізняється від основно народної маси. Ця еліта вважає себе за сіль цілого СССР, тому влада над до краю використовуваними і гнобленими зокрема поневоленими народами переходить у компартії дідично по заслугам.

Коли йдеться про фахові кадри, СССР увесь час свого існування звертав особливу увагу на розвиток фахової освіти широких мас насалення. Фаховий вишкіл в СССР стоїть на високому рівні. Індустріялізація країни і дедалі більше намагання продукувати народні багатства (стратегічні сировини) і одночасне намагання «догнать і перегнать Запад» у різних галузях промисловости — приневолили москалів вишколювати якнайбільше фахівців, щоб і з цього погляду унезалежнити себе.

По другій світовій війні москалі запрягали до різних робіт багато німецьких фахівців. Використовуючи досвід і знання цих фахівців, зокрема в збро єневій промисловості, в літакобудівництві, в будові підводних човнів, ракетної зброї і т. д., большевики ще більше поширили свої фахові кадри. СССР річно випускає 53.000 інжинерів, тоді, коли в ЗДА на рік виходить дипломованих інжинерів тіль ки 23.000, при запотребуванні промисловости 40. тисяч. За десять років СССР буде нараховувати коло 1.2 мільйонів інжинерів, і різних наукових фахівців, тоді, коли ЗДА буде мати тих сил тільки 900 тис. 10) Треба припускати, що знання і досвід німецьких фахівців з різних галузей промисловости перебрали й советські науковці, дбаючи про розбудову фахових кадрів.

На военнознавчому відтинку СССР також користується досвідом і фаховими знаннями німецьких офіцерів. Треба відвести увагу свідомій або несвідомій допомозі наукового світу Заходу, зокрема на відтинку зброєння. Нема в тому тайни, що американські бомбардувальники і транспортові літаки послужили для СССР за моделі в розбудові бомбардувального і транспортового літунства. Сьогодні СССР за допомогою німецьких фахівців у літакобудівництві дійшов до досконалости, і то в тому розумінні, що його літаки під якісним поглядом подекуди навіть перевищують американські.

Не меншу заслугу для розвитку реактивного советського летунства принесли й англійці, що в 1946 -1947 роках продавали советам мотори «Нене» і «Деруент», що їх вони використали для будови реактивних літаків.

На відтинку атомової зброї СССР може також дуже багато завдячити науковцям Заходу. Загально відома історія Фукса і двох англійських дипломатів, що зрадили Советському Союзові тайну продукції атомних бомб. На увагу заслуговує й те, що найкращий у світі панцер Т-34, який належить до стандартних панцерів советських збройних сил, є американської конструкції.

І на інших відтинках Захід свідомо або несвідомо прийшов і ще до сьогодні приходить з допомогою Советському Союзові. Сьогодні хочби взяти на увагу торгівлю СССР з країнами Південно-Східньої Азії, звідкіля совєти купують товарі стратегічного значення, (ґуму, кавчук, цину, вовну, бавовну, різні кольорові метали і т. д.).

Кілька вищенаведених фактів наглядно вказують, з якою великою допомогою прийшов і ще до сьогодні приходить захід на відтинку технізації засобів війни і постачання стратегічно-важливих сировин для СССР. Зокрема це відноситься до німецьких наукових і фахових сил, які ще довго відограватимуть дуже поважну ролю в різних галузях советської промисловости.

В зв'язку з зазначеними здобутками СССР його наукові і спеціяльні сили зростають з кожним роком. Тому ця потуга, посідаючи таку велику масу населення й великі природні багатства военно-важливих сировин, спроможна самостійно вести війну, хоч тимчасово й не на довгу мету.

---

9. За даними 19 конґресу Компартії

10. «Muenchner Merkur» №296/55: ud junge Atomspezialisten.

ЛІТОПИСЕЦЬ

ПЕРША ДУМА

I.

Передвиборча акція до виборів державної Думи в 1906 році відбувалася під акомпаньямент поліційного терору, що надобре розшалівся тоді в Росії. Два короткі повідомлення з львівського «Діла» ілюструють — на тлі тодішніх подій — відвічний московський поліційний терор і прояви українських національних прагнень:

> «*Київ, січень 1906.* Тут розпочалася започаткована урядом виборча кампанія, яка головним чином проявляється в арештах українців. Так була арештована донька знаного письменника Бориса Грінченка, Настя Грінченківна, і секретар історично-археологічного місячника «Київська Старовина», Сергій Єфремов, керівник книгарні цієї самої редакції — Степаненко і багато інших.
> «*Катеринослав.* Конґрес народніх учителів висловився за допущення української мови в школах».

До речі, українське вчительство частіше висловлювалося ще перед тим за українську мову, але московський уряд дбайливо приглушував такі виступи. Так у році 1881 збори вчителів Херсонщини схвалили постанову аґітувати за викладання в школі на рідній мові народу (Архів одеського ген. губ. 1882 р., «Отчит Херсон. Губ. за 1881 г.) Петербурзьке міністерство освіти було стурбоване цією «несподіваною» постановою зборів, (Рябінін-Скляревський: Єлисаветградський гурток, «Україна», Київ 1927, кн. 4, ст. 123).

Але й у сусідній Австрії не було зовсім вільно для політичної роботи. Отже киньмо оком на захід від Збруча. Українські часописи в квітні 1906 року писали:

> «Комітет для будови пам'ятника Шевченкові отримав дозвіл збирати на це кошти в цілій Росії. Пам'ятник має бути поставлений на університетській площі. Київська Міська Рада дала на це свою згоду. Натомість галицькі українці даремно побиваються перед львівською Міською Радою за кусник ґрунту на пам'ятник Шевченкові. Польська Міська Рада у Львові вибрала за вулицю на честь (правильніше: на ганьбу) Шевченка пільну стежку, на яку викидається сміття...»

А львівське «Діло» з 23 травня 1906 року містить допис такого змісту:

> «*Бережани, 21 травня 1906.* Ми були нині свідками сцени, яка кожного, в кому жевріє ще бодай іскра людяности, повинна зворушити до глибини душі. Ми бачили 28 селян, закутих у кайдани, в чвірку зв'язаних; навкола кіннота з витягненими шаблями та жандарми. Кроплені бурхливою зливою вони так ішли вісім годин з однієї в'язниці до другої. Це були селяни з Мужилова. Саме перед двома тижнями вони, перешкоджені довозом чужинецьких робітників, вийшли на панські лани, щоб далі працювати. Їх спровокували крики панських слуг і поява жандармів та комісарів; хоч ніхто вже не думав про страйк, але їх огорнуло обурення, та вони нікого не покривдили, нікого не зачепили і все ж були оточені жандармами та військом, появився в селі слідчий суддя і розпочав довільні арешти. Тому опинились у в'язниці й такі, що дотичного дня взагалі не були в селі, жінки, старі й навіть 14-літня дитина. Їх повели до в'язниці в Підгайцях, де їх тримали два тижні й звідки їх повели нині до Бережан, 27 кілометрів довгим шляхом, пішки, в кайданах у супроводі 36 кінних вояків і жандармів... Так поводяться з тими, хто посмів думати про визволення з шляхціцької неволі вільні громадяни конституційної Австрії й одночасно приписані до землі підданці шляхціцької аренди, званої Галіцією. Звідки взяли право закувати в кайдани тих, чия провина ще зовсім не була доведена...? Чому закуто в кайдани 14-річного хлопця? Вони йшли вулицями міста й люди дивились на цей жахливий кусень середньовіччя, одні з виразом болю, другі з тріюмфуючим реготом. Коли нарешті вже настане кінець тим мукам?».. («Діло», Львів, 23 травня 1906).

Отже й у Східній Галичині поліційний терор, тут уже не московський, а польсько-австрійський, бував собі нівроку мало чим гірший. Але тут більші можливості для вислову обурення чи протесту завдяки волі друку, давали той наслідок, що в часописах інколи можна було прочитати описи деяких поліційних вчинків. Поліція потім ці часописи забирала, але деякі примірники діставалися до рук читачів, а пізніше — до архівів.

Не зважаючи на всі зусилля московського уряду, він не міг виграти виборів до першої Державної Думи. Зокрема в Україні до Думи було обрано понад 60 українських депутатів. Під час виборів до Першої Думи шалів московський поліційний терор, керований таким досвідченим держимордою, як міністр внутрішніх справ Дурново, який при допомозі всіляких засобів намагався унеможливити обрання незалежних від уряду кандидатів.

Виборчий закон давав широкі можливості урядові впливати на хід виборів. В кожній ґубернії одну третину виборців, які в свою чергу мали вибирати депутатів, вибирали окремо великі землевласники, дальшу третину — селяни, останню — міста. Великі землевласники були на Наддніпрянській Україні — поляки, або москалі чи змосковщині інші. В містах українці теж були в меншості. Поляки й москалі могли б при такій виборчій ординації дістати більшість посольських мандатів, що припадали для України. Такий уважний спостерігач, як Петер фон Струве, вираховував, що поляки в майбутній Думі матимуть яких 85 заступників, отже крім 35 мандатів від Конґресової Польщі вони мали б здобути теж більшість депутатських місць на Правобережній Україні і на Білорусі.

Проте так не сталося. По-перше, Дурново зо своєю потужною поліцією домігся провести ледви кількох проурядових кандидатів і то лише в кількох ґуберніях з чисто московським населенням. По-

друге, загальні сподівання щодо перемоги поляків на правім березі Дніпра не справдилися. Як великі вони були ,може свідчити перша телеграма з Поділля про вибори виключно польських депутатів на Поділлі. Можна собі уявити велику радість у наших західніх сусідів. Але ця радість тривала дуже коротко, бо це перше повідомлення було фальшиве й передчасне. Поділля обрало 12 українців зо знаним доктором Блонським на чолі, з поляків перейшов лише один — доктор Лісовський, який став незабаром анекдотично відомим як посол-немова. Він мав виступити з читаною промовою, але Голова Думи нагадав йому, що за реґуляміном можна лише промовляти, а не читати. По цьому Лісовський мовчки вистояв чимало часу на трибуні, яку потім опустив, не видусивши з себе жодного слова. Як на репрезентацію польської культури, це виглядало досить блідо.

Навіть у самій Польщі в такій сувальській окрузі обидва мандати здобули литовці (Булат і другий).

Загалом беручи, більше третини членів Першої Думи належали до груп модних тоді автономістів-федералістів: мусулманська група — понад 60 послів, українці — 62, поляки — 34, «Союз західніх окраїн» (теж поляки, але з Литви і з України) — 20, литовці, вірмени, грузини, балтійці. В петербурзькій губернії всі чотири депутати були по своїй етнічній приналежності фіни.

І перша і Друга Думи мали коротке тривання. Перша лише 72 днів (від 28 квітня до 7 липня 1906), друга — 102 днів (від 20 лютого до 3 червня 1907). Особливого сліду по собі не лишили. Алел вибори і до Першої й особливо до Другої Думи, коли урядовий терор ще більше зміцнився, вибирали таки українських, а не «общеруських» чи «вшехпольських» депутатів. Ці вибори були великим тріюмфом для українців, особливо яскравим на тридцятьлітнім тлі заборони українського друкованого слова. Навіть позбавлені своєї літературної і політичної преси українці здобули більшість посольських мандатів, що припадали для України. А число депутатів, що зголошувалися до українського клюбу, зростало мало не кожного дня дальшого короткого тривання думи.

В спогадах О. Лотоцького «Сторінки минулого» змальована та доба й особливо яскраво — «несподіваний» для всіх великий виборчий успіх українців.

Деякі партії, напр. соціял-демократи, ухилилися від виборів до Першої Думи, але це мабуть для української парляментарної репрезентації вийшло тільки на добро.

З тодішніх українських послів слід згадати Шемета, Чижевського, Мшанецького, Онипка, Присецького — з Полтавщини; Шрага й Онацького з Чернігівщини; Грабовецького, Яснопольського, Ждановича й Вирового з Київщини; Штейнгеля з Києва; В'язлова й Герштаневського з Волині, Блонського з Поділля, Бардіжа з Кубані.

Знаний журналіст, Віктор Пісняческий, писав тоді з Петербургу до закордонної української преси:

> «26 травня 1906 року в Петербурзі відбулися збори української парляментарної фракції. Були зачитані телеграми та привітання, які над'ійшли з усіх кінців України, Галичини й Буковини. З великою радістю були перш за все сприйняті привітання від галицьких селян. Одне з них звучить: «Потім, як ми довідавшись, що в Петербурзі утворений подібний клюб з українських посланців як і в нас у Відні, надсилаємо ми членам останнього наші найсердечніші побажання. Особливо звертаємось ми до наших братів селян, які зайняли місця в Думі, і закликаємо їх: Ви повинн здобути з поворотом землю для бідного пограбованого народу, нащадка вільних запорожців. Ваша смілива боротьба додає нам також певність до наших сил, з якими ми змагаємось тут у Галичині зо сваволею польської шляхти. Від цілого серця бажаємо вам найліпших успіхів. Ваша перемога є нашою перемогою. Члени «Січи» в Косові, Галичина».

Далі були зачитані привітання від національного комітету Галичини й Буковини, від голови українського парляментарного клюбу в Відні, від українців міста Перемишля, від редакції «Україніше Рундшау», від центрального комітету української демократично-радикальної партії в Києві, так само як з усіх більших міст Украни й Галичини.

Бурю оплесків викликали два письмові привітання від українців, що живуть у східніх провінціях «царства польського» та які сподіваються від українських висланців відокремлення від «царства польського» та прилучення до українських адміністраційних провінцій.

Невтомний дописувач, Віктор Пісначевський, писав у травні 1906 до Відня з Петербурга:

> «Тут появилося перше число в московській мові друкованого двохтижневика «Украинскій Вѣстнік», завданням якого є осв'домлення в українській справі народів, мешкаючих у Росії. Часопис видає пані Лотоцька. Редактором є Максим Слав'нський. Поміж співробітниками знаходимо прізвища панів: проф. Михайла Грушевського, проф. Овсянико-Куликовського, проф. Бодуен де Куртене, О. Русова, члена Державної Думи проф. Н. Карєєва, Чижевського, Шемета, Штейнгеля, Шрага, члена Державної Думи проф. М. Багалія та академика Шахматова. Часопис стоїть у близьких відносинах до українського клюбу».

Але поруч з цими спробами творення української репрезентації та пропаґанди в далекому Петербурзі на самій Україні шалів поліційний терор, дідичі по-давньому визискували селян. На сході без змін... В панських маєтках на Україні все йшло дав нім звичаєм.

В травні 1906 року в маєтку графа Потоцького, Печари, селяни відмовилися працювати, вимагаючи 25 копійок денної платні. Граф Потоцький наказав наглядачам стріляти в людей, наглядачі стрілили в повітря, але Потоцький видер одному рушницю з рук і застрілив одну дівчину. («Україніше Рунд-

шау», 1906, липень, ст. 269).

Вислана на Волинь Комісія Державної Думи для перевірки виборів запропонувала уневажнити здобуті підкупом мандати графа Юзефа Потоцького, князя Понятовського і графа Ґрохольського. Беручи до уваги, що в галицькім соймі та в австрійськім парляменті цілком безпечно від десятиліть сиділи обрані при помочі жандармських багнетів купи польських маґнатів, можна було б припускати, що поляки у московському заборі зробляться австрофілами. Але іронія історії полягала в тому, що польська ендеція вибрала цілком протилежній вихід: орієнтацію на Москву в усіх трьох заборах — австрійськім, пруськім і московськім. Орієнтацію. на цісаря Франца Йосипа заступила орієнтація на «всєросійкаво губернатора» — Аркадія Столипіна.

Варшавське «Слово» (те саме, до речі, на сторінках якого в середині 80-их років друкувався фейлетонами твір Сєнкевіча «Огнєм і мечем») на початку липня 1906 року принесло розмову з членом польського Кола в петербурзькій Думі, Алфонсом Парчевським (1850-1937). Ця розмова свідчить про те, як польські ендеки ставились до дискутованої тоді автономії Литви й України.

> «Які ваші погляди на автономію литовсько-українських країв» — запитав Парчевського дописувач «Слова». «Як на те дивиться «Коло Польскє?»
>
> «Бачите, — відповів Парчевський, — ця справа дуже складна й тяжка для вирішення, що я маю вам зрештою проголосити. Ми є засадничі противники автономії кресів і ось через що: перш за все, там є лише дуже мало польської людности. Якщо буде надавана автономія, то польський елемент розплинеться в тубильнім. А тому ми постановили не заступатися за автономію так званих західніх провінцій, але вимагати рівноправности всіх національностей, зокрема в царині шкільництва. Автономія Литви й України — є поразкою для польської національности. Тоді з нами будуть так поступати, як з послами від Волині, що будуть примушені опустити Думу».

Ця розмова відбулася недовго до розпуску Думи (7 липня) й останні слова торкаються внесеної до Думи пропозиції позбавити посольських уповноважень обраних на Україні при помочі виборчих обманів трьох депутатів — князя Понятовського й графів Потоцького й Ґрохольського.

Таким чином оборона неправно здобутих мандатів, а до того ще й факт, що поляки є зникаючою меншістю в Україні та Литві, були перепоною для автономії цих країн! Тодішня українська преса зазначила, що це було зайвим свідоцтвом політичного крутійства «Польського Кола» в Петербурзі, гідного двійника свого австрійського співбрата по імени — польського кола у Відні, що впродовж пів століття стояло на сторожі гноблення й визиску украніського народу в Східній Галичині. *)

*) *Так само пізніший презес віденського кола, професор Ґломбінський, дещо згодом трусливо ховав голову в пісок у розмові з представником чеського москвофільського часопису «Самостатност» на весні 1912 року. Він заявив, що «в южнім руську» зовсім нема «малорускеґо гнуті» (руху) в національнім сенсі. «Малоруські язик поважує се в Руску діалектем велькорускеґо». Подаючи ці струсячі теревені п. Ґломбінського, знаний цензор С. Щеголів, кам рекордовий «русскій патріот», ставить по останніх словах Ґломбінського в дужках знак запиту. Київська газета «Рада» про цю заяву зазначила: «Слова Ґломбінського, окреслюючі українство другої половини XIX віку, являються відносно до сучасного українства кричучим анахронізмом. («Рада», 1912, ч. 76).*

А сам Щеголев до цього додає, що польська газета («Слово Польскє) неначе не хоче чути скрипу коліс у нашій машині й дораджує нам наші споконвічні гасла «авось» і «нєбось». (Див. С. Щеголев: Украинское движение, как современный этап южнорусского сепаратизма. Кіев, 1912, ст. 452).

Про тодішні настрої серед українського селянства й робітництва знаходимо цікаві тогочасні спостереження в спогадах Ісаака Мазепи, який влітку 1907 року провадив працю серед робітництва на Полтавщині. Мазепа зазначає, що робітництво щиро горнулося під національний український прапор:

> «Праця серед інтеліґентських гуртків у Петербурзі мене не задовольняла... Хотілося безпосереднього зв'язку з українськими робітниками й селянами там, на Україні. Ще... влітку 1906 року я коло двох місяців прожив у Гайсині на Поділлі, куди був запрошений за репетитора. Раніше мені не доводилося бувати в «корінних» районах України, тому ця подорож до нашої «української Швайцарії» зробила на мене велике враження. З тим більшим захопленням літом 1907 року залишив я всі інші «земні турботи» й поїхав до Полтави для роботи в нелеґальних організаціях партії.
>
> В Полтаві я пробув до кінця літа. Вже з перших днів я побачив,як помиляються Тучапський і його однодумці, іґноруючи українську дійсність: полтавські робітники, здебільшого пекарі, залізничники, друкарі тощо йшли за гаслами української соціялдемократичної партії, як за своїми. Українська стихія в думках і почуттях цих людей фізичної праці, що були зв'язані з українським селом, виступала виразно. Національний момент так захоплював робітників, що в пропаґандитських гуртках, а також на мітинґах, що з метою конспірації здебільшого влаштовувалися по різних балках навкруги Полтави, доводилося присвячувати головну увагу українській справі. Немениш зворушливу картину уявляло українське село, куди мені доводилося виїжджати на прохання самих селян. З яким зацікавленням і жадобою нерідко вже сивоволосі дядьки слухали не тільки про землю і волю, але й про те, що таке Україна і як вона повинна визволитися з-під гніту Москви! Ці розмови про волю соціяльну й національну часто затягалися до глибокої ночі. І тільки вишневі садки, під захистом яких відбувалися наші сходини, були свідками того, в якому революційному піднесенні перебувало вже тоді наше українське село.
>
> ... Перебування на Полтавщині з її чарівною природою і якимсь особливим типом душевно милих і гостинних людей, залишило нестертий слід у моїй душі. Коли в Петербурзі я більше теоретично пізнав українську проблему, то тут є душею і серцем переконався, що ця проблема живе в масах українського народу, що її не стерли, не знищили століття національної неволі». Ісаак Мазепа: «Україна в огні і бурі революції» III, 131-132).

Це коротке живе свідчення Ісаака Мазепи промовляє вимовніше ніж грубі томи сухих розвідок.

Справді — і робітництво й селянство так виразно захоплюються саме національним моментом.

А що ж зрештою робили ці самі «наші» соціяльні демократи? Чи ж вони по цьому досвіді стали справді українською партією? О, ні! Як пише цей самий автор в іншій своїй праці:

«Українські соціял-демократи були за слабі для самостійного аналізу і розуміння відносин на Україні, для правильної постановки завдань українського пролетаріяту. Вони знаходилися під гіпнотизуючим впливом незрівняно міцнішої в своїх силах московської соціял-демократії, ішли слідом за її політикою й тактикою і в кращім разі безнадійно хиталися між тим, що самі думали і тим, що думали й робили соціял-демократи московські...» (Ісаак Мазепа: «Большевизм і окупація України», Прага 1924.

Такі самі настрої занотував також і знаний наш меценат Євген Чикаленко:

«Коли наступила революція 1900 року і в Кононівку 1) як і в інші села, почали їздити агітатори всяких партій, які мали таємні наради з селянами, то Оправхата 2) почав від мене віддалятись, не раз-ураз переказував мені зміст тих нарад, але побачивши, що я нічого не мав проти революційно-соціялістичних партій, аби тільки вони стояли на українському національному ґрунті, почав зо мною отверто обмірковувати програми всяких партій. Я певний був, що йому найбільше сподобається програма РУП 3), але тим часом йому й усім кононівчанам найбільше припала до душі самостійницька програма і число «Самостійної України», що тоді вийшла в Галичині, подобалося кононівчанам більш за всі численні тоді брошурки, може через те, що сумежні поміщики були все ненависні їм кацапи — Абросімови, Баннікови, Благомислови — які до наших селян ставилися з презирством».

(Є. Чикаленко: «Спогади», стор. 288-289).

Отже за свідченнями і Мазепи і Чикаленка українське селянство недвозначно співчувало українській національній самостійницькій програмі. Але серед наших тодішніх соціялістів панували цілковито протилежні настрої.

Ці занотовані настрої серед українського робітництва й селянства слід порівняти з настроями серед самих соціял-демократів. Володимир Дорошенко в своїх спогадах «В Галичині 50 років тому» пише про соціял-дамократичну еліту влітку 1904 року таке:

«Наші єрупівські ортодокси Басок і Кавун стояли на позиціях центрального органу російської соціял-демократії «Искра» й очевидно солідаризувались з Ларіним 4)... Товариші з закордонного комітету, зокрема Басок і Кавун, намагалися бути ортодоксальними «іскровцями», тобто сліпими наслідувачами поглядів, висловлюваних органом російської соціял-демократичної партії «Искра».

Пригадую собі й досі, як нетерпляче дожидали вони чергового числа «Искри», як пильнували, щоб у партійних виданнях, що їх вони редаґували, не проскочило щось, що російські «товариші» могли б узяти за єресь, і як безпардонно конфіскували вони статті, які хоч трохи відбігали від канону «Искри», або миналися з рекомендованою нею тактикою.

Поведінка товаришів з закордонного комітету видавалась мені взагалі даремним і неоправданим запобіганням ласки в російських товаришів, поминувши вже навіть всеросійський централізм і нехтування українства з боку останніх (Володимир Дорошенко: В Галичині 50 років тому, «Свобода», липень 1955).

Отже серед соціял-демократичних партійців панували настрої цілком протилежні настроям українського народу.

---

1) Село на Полтавщині. (прим. ред.)
2) Знайомий Є. Чикаленка. (прим. ред.)
3) Революційна Українська Партія (прим. ред.)
4) Знаний пізніше україножер, московський нарком, ворог Скрипника, (прим. ред.)

Зиновій Книш

СТАВКА НА ЯКІСТЬ

Під тиском політичних умовин покинули ми рідний край і вийшли в світ. Велика більшість української еміграції їхала в далеке незнане не тільки рятуючи власну шкуру, не тільки, щоб шукати кращої долі для себе і для своїх дітей, але несла в своїх серцях волю помогти по своїм силам рідному краєві, спричинитися до його політичного визволення і державного усамостійнення способами, що за даних умовин будуть можливі. Як і що ми зробили, чи ми виправдали власні сподівання і використали всі можливості - не про те тут мова. Критичний перегляд пройденого шляху останніх 50 років життя українців на еміграції потрібний, хочби на те, щоб усвідомити собі, де коли і які помилки ми зробили, щоб витягнути з того науку на майбутнє. Про те вже чимало говорилося й писалося, хоч може не вичерпано всього — але сьогодні хотіли б ми підійти до тієї справи з іншого аспекту — з поглядом не на минуле, тільки в майбутнє.

В сьогоднішньому укладі політичних сил у світі найважніше місце займають ЗДА. Безпосередньо чи посередньо, з титулу свого провідництва в вільному світі вони вже вирішують і в майбутньому ще більше будуть рішати про т. зв. світову політику, в тому теж і про таке чи інше майбтнє більшости держав і народів, у тому числі й України.

Знаємо, що становище т. зв. відповідальних за міжнародню політику чинників у ЗДА далеко відбігає від такого, як ми собі бажали б. Нашим намаганням є і повинно бути: впливати на його зміну в корисному для нас напрямі. Дещо ми вже зробили, хочби в ділянці популяризації українства серед американської суспільности, — вистане тут показати на привітання українцям від американських президентів, на «українські дні», на молитви українських владик у законодатніх установах, на українські прапори над американськими містами і т. д. Все те речі, що без сумніву мають дуже велике пропаґандивно-підготовне значення і що про них і не мріялося, скажім, хочби перед 25 роками. І це ми будемо продовжувати, можливо, що віднотуємо з часом ще більші досягнення.

Та це ще далеко не все, а найважніше — це не має великого впливу на **вирішні** в політиці чинники. А до них конче треба дібратися, бо без того вся та велетенська кількість вложеної в пропаґанду української справи енергії, часу і грошей — могла б пропасти надармо.

ЗДА — країна демократична по способі свого життя й суспільного та державно-політичного устрою. То значить, що людина-громадянин має можливість своєю поставою впливати на політичне життя своєї країни, а підставовою гарантією того впливу є її виборчий голос. В добі модерної цивілізації до значення щораз більше приходять великі народні маси, зокрема в демократичних країнах, і тут виборчі голоси стають не абияким політичним фактором, що може мати кольосальне значення. Не шукаючи прикладів далеко, пригадаймо, скільки заважили на польській справі політичні рахунки чільних американських державних діячів з уваги на голоси американських виборців польського походження, зокрема в часі першої світової війни за президента Вілсона. З уявнених недавно протоколів конференцій у Тегерані і в Ялті довідуємося, як дуже оглядався на тих польських виборців навіть президент Рузвелт. Таких прикладів можна знайти більше, коли взяти багаточисельні і впливові еміґрації нпр. італійську, або ірляндську в часі першої світової війни.

Само собою, ті можливості мусимо використовувати і ми, українці. Ми в тому гіршому положенні, що нас менше і в пропорції до величезного людського резервуару 165 мільйонів населення ЗДА — нема надій на більші впливи на тому відтинку політичної акції. Це не значить, щоб не доцінювати тієї справи, або махнути на неї рукою. Навпаки, голос українського виборця мусить зробити все, що для нього можливе, одначе здаємо собі справу, що навіть використавши повністю наші виборчі голоси не досягнемо успіхів таких, щоб справді могли рішально заважити на корисну зміну в поставі американських державних чинників до української справи. Число української еміґрації, її розпорошеність на просторі ЗДА і поступнева асиміляція молодшого покоління не дають нам змоги обрати власних представників до Конґресу й Сенату і дають тільки обмежену змогу рахунком на українські виборчі голоси змушувати інших до ставлення української справи на вирішному форумі в згоді з українськими національними потребами.

Тут мусимо собі сказати: маневрування нашою **кількісно** можуть дати нам деякий вплив на політичне життя, але при найбільшій напрузі сил саме воно до цілі не доведе. Воно має величезне значення через активізацію українства, через можливість ширше пропаґувати українську справу в американській суспільності — але на тому кінець.

Тому ми, не занедбуючи тих обов'язків і тих можливостей, що їх може дати нам політика, сперта на **принципі кількости,** мусимо шукати теж інших засобів. Чого не може зробити широка маса американсько-української громадськости своїми виборчими голосами, те може вдастся окремим її членам. Фронт політичної акції поширяємо з позицій **кількости** на ті можливості, що їх дає нам **маневрування якістю.** Деякі політичні сили в світі, нпр. жиди й масони, ставлять тільти на якість, цебто на добір впливових у політичному, економічному й культурному житті одиниць і обсаджування ними ключевих позицій. Не можемо переставлятися виключно на мафійні методи політичного діяння, бо це принесло б обайдужіння до української справи в широких колах нашої суспільности, що потребує — як зрештою кожна інша — щоб її утримувати в безнастанному русі й готовості до дії. Але й не можемо замикати очей на невичерпані можливості, що їх дає індивідуальний добір людей і розставлення їх на відповідних місцях. Скільки зробили для Польщі її музики Шопен і Падеревський? Перший своїми концертами в европейських столицях і в аристократичних центрах більше ворушив сумлінням людей, якби це могли зробити політичні маніфестації і демонстраційні походи тодішніх польських еміґрантів. А другий своїми персональними зв'язками, що їх нав'язав тільки завдяки свойому музичному талантові, знаходив доступ туди, куди закриті були двері всім польським політикам. Скільки поляків могли приватно відвідувати президента Вілсона? А Падеревський бував у нього частим гостем вдома і, само собою, не тільки грав на фортеп'яно, але й робив польську політику.

Нам невідома кількість московської еміґрації в ЗДА. Можливо, що помиляємося, але здається нам, що вона далеко менша за українську. А подивімся на ті колосальні впливи, що їх вона здобула в ЗДА, займаючи різні такі становища, як професорів університету, урядових «дорадників» у справах Сходу Европи, керівників різних «дослідних центрів» і т. д. Зайво теж говорити про вплив деяких ворожих нам національностей у світі кіно-

мистецтва або музики, де реклямові аґенції замикають доступ талановитим українцям і відбирають їм можність вийти на ширшу арену, хіба що.... відреклися б вони від свого народу.

Пригадаймо віче в Чікаґо для збірки фондів на допомогу українським скитальцям після війни. В його підготову й організацію вложено багато труду, але ледви чи дало б воно такі висліди, якби не участь у ньому Івана Годяка, славного фільмового артиста, що ніколи не цурався свого українського роду.

Прикладів великого впливу значних індивідуальностей і талановитих людей можна б навести безліч і, здається, ледви чи знайшовся хтось, щоб це оспорювати. Центр проблеми лежить у тому, чи це для нас можливе?

А чому ж би ні? Авже ж, не стається воно чародійним помахом після схвалення резолюції на зборах або постанови навіть найвищого українського синедріону. До того треба найперше зрозуміння, потім послідовности і накінець — терпеливости. Такі речі не стаються за одну ніч.

Українці нарід сильний фізично, здоровий морально і невиснажений духово. В ньому криються колосальні багатства і величезна життєва снага. Він може, в сприятливих умовах, видати з себе дуже багато, а напевно неменше, як це могли дати інші народи. Чому не мало б це відноситися і до українців в Америці? Чи вони менше здатні від інших, щоб видати великі імена в культурному й мистецькому світі, чи з них не можуть вийти світові або американські чемпіони спорту, чи вони не можуть визначити себе в науковому, політичному й економічному житті Америки? Напевно можуть! Щобільше, чимало з них уже досягнули немалих успіхів у тих ділянках, але або відстали від свого народу — дуже часто навіть не з цілковитої власної вини — або ми не вміли їх вставити в активи нашого національного балянсу.

Деякий зворот у цій справі може завважити в останніх роках. Молоді українці вступають до університетів, як професори, обирають шлях наукової кар'єри в житті. Є вже їх немало, а повинно бути ще більше. Не багато часу промине, а побачимо наслідки того.

Скаже хтось: гаразд, ми це розуміємо і ми з тим згідні. Але що саме і як треба нам робити, щоб приспішити цей процес після усвідомлення в суспільності його потреби, щоб не розгублювати наших визначних людей, щоб боротися з незліченними перешкодами зо сторони ворожих нам або неприхильних впливів, щоб зводити різноманітню їх і розпорошену в найрізнороднішим ділянках до одного спільного національного знаменника?

Відповіді на те не дасть одна стаття в одному журналі. Ми не в лікаря, що оглянув нас, просвітлив рентґеном, наказав дієту, приписав курацію — тепер тільки точно того притримуватися і все буде гаразд.

Все ж таки, коли є вже зрозуміння для тої справи, можна вже відразу показати деякі шляхи для її цілеспрямування:

а. конче дбати, щоб українська молодь ішла якнайбільше до високих шкіл, технічних і загальних. Що більший резервуар високо освічених і високо-кваліфікованих молодих українців, то більша можливість, що знайдуться між ними вийнятково здібні люди і займуть високі становища й фахові пости в американській суспільності.

б. не піддатися погоні за долярами, хочби і яка вона була спокуслива. Заохочувати дітей не тільки до таких професій, що найбільш доходові в даний час, але найперше до таких, що відповідають їхнім здібностям і можуть дати їм вдоволення з життя. Бо тільки в такій професії людина може розвинути повністю всі свої духові сили. А далі, до таких, що крім особистої матеріяльної забезпеки відкривали б можливості використати їх для української справи. Це зокрема відноситься до менше поплатної в порівнянні з промислом і торгівлею наукової кар'єри.

в. дуже важне, щоб українці цікавилися журналістикою й політичними науками, студіювали це в університетах і вступали до праці в пресових видавництвах. Це дає змогу бувати в світі, стрічатися з впливовими особами і для них самих відкриває широкі горизонти політичного впливу.

г. оточити опікою кожен артистичний талант, давати йому можність розвиватися й поповнювати своє знання й освіту, удосконалюватися. Маємо на думці співаків, музик, образотворчих мистців і художників усіх ділянок. Ніколи невідомо, де спиниться цей талант на шляху свойого розвитку: він може зійти на пересічність, але може й крити в собі генія. Витрачені на сто пересічностей надаремно засоби стократно себе виправдують в сто-першому випадку. Творити для них стипендії, зобов'язувати їх у той спосіб для своєї суспільности й утримувати в почутті патріотичного обов'язку супроти свого народу.

Важне тут, щоб зрозуміти, що наша ставка в умовах американського життя і нашої в ньому пропорції мусить іти на **якість,** не на кількість. Кількісно еміґраційна база з кожним роком звужується — старі люди вимирають, молоді асимілюються або й зовсім розпливаються в американському людському морі. А далі, масою орудувати тяжче в політичній грі, до того вона в нас неспівмірна до вимог американської політики в тому сенсі, щоб можна було при її помочі здобути певні й тривкі вирішні успіхи, навіть на льокальному відтинку. Натомість розумна політика й доцільна господарка здібними одиницями на відповідних місцях може надолужити несприятливі і маловиглядні моменти маневрування масою.

З життя в ОДВУ

Володимир Різник

ОБОВ'ЯЗКИ ЧЛЕНСТВА ОДВУ СУПРОТИ ВЛАСНОГО ОРГАНУ

Загал нашого членства може й не здає собі справи з того, як тяжко приготовляти цікавий матеріял до кожного числа нашого органу, коли цілий тягар праці падає на одну людину й коли не розпоряджається жодними фондами на винагороди для авторів, чи на передплачування різних видань для співпрацівників, що мали б опрацьовувати певні ділянки. А ще гірше стоїть справа тоді, коли наше членство не передплачує свого органу, або одержує його, але не почувається до обов'язку на час вплачувати свої зобов'язання, — тоді Центральна Управа ОДВУ мусить докладати до кожного числа «Самостійної України» і через те обтинати видатки на організаційну діяльність, чи на яку іншу.

Тому обов'язок кожного члена ОДВУ, УЗХ, МУН і Зарєва, не лише самому передплачувати орган і його читати, але при кожній нагоді його поширяти поміж загал. Якраз цього року припадає десятиліття існування «Самостійної України» й кожний з нас повинен зобов'язати себе придбати бодай одного нового передплатника і це дійсно виконати. Можна без труду здобути для «Самостійної України» тисячу нових передплатників, як наш дар у її 10-ліття.

Великою допомогою для журналу «Самостійна Україна» буде сумлінне виконання припоручення Центральної Управи ОДВУ про вибрання підприємчивої людини в кожному Відділі, що своїм завданням мала б збирати для неї передплати і кольпортувати її при всіх нагодах. На кольпортерів найкраще надавалися б молоді жінки, або дівчата з УЗХ, МУН чи Зарева. Не здаватися на книгарні, бо в усіх книгарнях ЗДА разом не продається навіть четвертина накладу найцікавішої книжки.

Редакція «Самостійної України» плянує робити окремі відбитки з довших та цінніших речей, що друкуються в ній, для продовжування традиції «Бібліотеки Самостійної України». Варто б знаходити меценатів, що жертвували б по 100 дол. чи 200 дол. на відбитку книжки, або які фундували б окремі числа журналу для зменшення дефіциту СУ. Коли можуть це робити соціялісти з «Вільної України» в Дітройті і при помочі меценатів видати 21 випусків «Науково-політичної бібліотеки», то чому не можуть того самого зробити націоналісти з ОДВУ для «Бібліотеки Самостійної України». А це був би один зо способів дістати співпрацю кращих авторів, що їм гонорару платити не можемо, але відбитку книжки — так.

«Самостійна Україна» дещо підорвала свою славу останніми часами тим, що виходила рідко і спізнено. Тяжко доводиться тепер відзискати довір'я передплатників, що були й будуть основою нашого видавництва, а тому редакція буде докладати усіх старань, щоб «Самостійна Україна» виходила точно та щоб журнал був у руках читача першого тижня в місяці. Не може теж бути подвійних чисел — число мусить вийти кожного місяця.

В «Самостійній Україні» дуже не дописувала коректа, а певно нічого так не знеохочує авторів, як коректи. Ми одверто признаємося до різних недоліків і щиро хочемо та будемо старатися їх усунути. Ці й подібні технічні справи поправляються вже й треба вірити, що вже недалекий час, коли буде повна й гармонійна співпраця між редакцією, адміністрацією й друкарнею, бо лише тоді відпадуть усі ті технічні недотягненоя.

Вже попередно згадано, як фінансово недомагає «Самостійна Україна» та що Центральна Управа ОДВУ мусить її засобляти додатковими фондами. Тому можливо, головно в ювілейному році «Самостійної України», варто б усім передплатникам не лише вирівняти всі свої залеглості й вплати передплату, але й зложити деякий даток на пресовий фонд.

Оголошення в «Самостійній Україні» помогли б незмірно нашому журналові фінансово. Дві задні сторінки обгортки, виповнені оголошеннями, можуть покрити кошти друку частини журналу. Додаткові дві сторінки оголошень на кінці журналу могли б оплатити частину редакційних коштів.

Між нашими членами й прихильниками є чимало людей, що ведуть власні підприємства і можуть дати оголошення не в тій цілі, щоб збільшити свої обороти, а прямо тільки тому, щоб підтримати журнал. Певна користь з того і для них, бо видані на оголошення суми відраховуються від загального при ходу, що підлягає оподаткуванні.

Ні один український часопис не втримується без допомоги. «Самостійна Україна» може сподіватися

допомоги тільки від своїх Організацій та членства. Отже всі разом будуймо наш власний орган, хто статтями, хто збиранням передплат, хто складанням пожертв на пресфонд, а хто оголошеннями, і так разом скріпимо наш журнал, зробимо його цікавим і цінним, а в заміну наш орган допоможе нашим Організаціям скріпитися й буде допоміжним у всіх наших акціях і починах.

З ЖИТТЯ ОКРУЖНОЇ УПРАВИ ОДВУ В ДІТРОЙТ, МІЧ.

Дня 13 квітня 1957 Окружна Управа ОДВУ в Дітройт відбула свої річні Загальні Збори. Збори відкрив і звітував про діяльність за минулий рік б. голова інж. С. Білий, інші члени Управи доповнювали звіт. В звітному часі гостювали в Дітройті гості з Европи, а це інж. О. Бойдуник і ред. О. Ждановпч і для них Окружна Управа влаштувала віча. В році 1956, в місяці вересні, відбувся в Дітройті Ювілейний З'їзд УЗХ і звичайні річні з'їзди ОДВУ і МУН. Окружна Управа вложила багато праці, щоб ті з'їзди випали якнайкраще. Влаштовано великий пікнік, що приніс для каси гарний прихід. По дискусії й уділені абсолюторії уступаючій Управі обрано нову Управу в такому складі: Іван Білоус — голова, А. Левкут — містоголва, І. Лотоцький — секретар, Б. Дяків — скарбник, д-р Петро Біланюк — культ. освіт., П. Залуга — орган. реф., М. Дякун і Ю. Чайківська — сусп. опіка і М. Квітковська — жін. раф.

На зборах намічено плян праці на біжучий рік. Постановлено відсвяткувати дня 26 травня ц. р. для власного членства і ширшої громади Свято Вождів. Рішено посилити працю в справі виїзду якнайбільше наших членів на Ювілей УНО до Торонта.

На другий день мав свої місячні сходини 24-ий Від. ОДВУ. Між іншими працями, переробленими того дня, упорядковано справу передплати «Самостійної України». Прес-референт п. Микола Семеґен зібрав багато передплат, а також певну суму залеглості. Є певність, що та справа буде тепер іти добре.

І. Б.

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ВІДДІЛІВ ОДВУ

Дня 16 березня ц. р. відбулося продовження річних в 9 Відділі ОДВУ в Сиракюзах, Н. Й. Обрано Управу Відділу в складі: Голова — Д. Оринич, Заступник Голови — М. Середович, Секретар — М. Граб, інші члени Управи — С. Пилипишин, Я. Величко, В. Ревюк, М. Клосик, О. Шмокалюк, А. Гірняк.

Дня 1к березня ц. р. відбулося продовження річних Загальних Зборів 34 Відділу ОДВУ в Пассейк, Н. Дж., з участю представників Центральної Управи ОДВУ — Заступника Голови В. Різника, Секретаря д-ра В. Михайлова і фінансового Секретаря інж. О. Суховерського. На чолі нової Управи станув Роман Шраменко, а в склад Управи ввійшли: В. Юрків, В. Марущак, проф. Рудакевич, Зварич, Мочула, Ковальський, З. Юрків і Блиха.

Центральна Управа ОДВУ покладає надії на новообрані в тих Відділах Управи і бажає їм гарних успіхів у праці для спільного добра нашої Організації.

З МИНУЛИХ ДНІВ:

З розповідей і матеріялів Володимира Мокловича, колишнього Бойового Референта в Окружній Команді УВО в Станиславові.

Матеріяли списав і опрацював Зиновій Книш.

Запрошуємо наших читачів до співпраці, просимо надсилати спогади, матеріяли й документи до історії українського націоналістичного руху.

СЛІДСТВО В СТАНИСЛАВОВІ

Як тільки запав присмерк, перетелефонував я своїм сусідам про цю першу очну ставку, вони подали це далі і того самого дня рознеслося це по всій тюрмі. Якраз тоді Паславського відвідала його сестра, що була вчителькою десь коло Сарнів на межі Волині й Полісся. Вийнятково дозволено їй на побачення, бо приїхала з так далека, і в часі побачення вона, обнімаючи брата й цілуючися з ним непомітно всунула йому пляшку доброї горілки фірми Бачевського 6), — принесла її з собою в зарукавку. А Паславського камера саме під моєю, один поверх нижче, а тому не тільки «телефонувати» було мені зручно до нього, але й переписуватися, спускаючи «коня» 7). Десь коло другої години вночі, коли все затишилося в тюрмі, телефонує мені Паславський, щоб пускати «коня» і прив'язати

туди горнятко. Витягаю «коня» обережно — і вже носом чую приємний запах «Бачевського», добру четвертину пляшки відпустив мені Паславський. Я розохотився під хмелем і давай співати! Счинився рух, а я собі співаю, як на серенаді, аж коли прибіг начальник тюрми, Комар, спам'ятався я й замовк. Була з того потіха для в'язнів у щоденній одноманітності тюремного життя.

На другий день конфронтували мене з о. Барановським і з пані-маткою. Її я зовсім не знав, вона не заходила до кімнати, де я жив, зате з о. Барановським був добре знайомий, тільки що тут ми вдавали собі цілком чужих.

Таким способом я привик до конфронтацій і вони з часом не робили вже на мені враження, я був безпечний щодо того другого нападу в Калуші і підготовив себе в душі стрічати більш небезпечних для мене свідків. Прийшла черга на перший напад з весни 1924 року. Одного дня привели мене до судді і коли я почув ,що каже він Трафіковському закликати свідка Красняка, признаюся, трохи почув я муравлі за шкурою. Правда, я зараз опанував себе і рішився боронитися, закидаючи йому брехню.

Входить Красняк і суддя йому каже:

— Добре придивіться тому осібнякові, чи не цей то самий, що стріляв до вас під Калушем.

Стоїмо напроти себе і дивимося собі прямо ввічі. Пливуть секунди, а ми все вдивляємося в себе і ні чичирк. Чую, що мій зір бистрий, дивлюся на нього гостро, як перед роком, тримавши його під дулом пістоля. А Красняк глядить лагідними очима, неначе б зовсім не був поліцистом, і по хвилині звертається до судді:

— Ні, пане суддя, це не той.

Я геть збовванів і трохи не вирвалося мені «брешеш, поліцейське кодло» з несподіванки. Та як це, щоб не пізнав мене Красняк? Адже ж тоді, підчас нападу, ми так само дивилися на себе, як тут у кабінеті слідчого судді. Правда, мав я тоді невеличкий бічний заріст, що його в Галичині називали з-австрійська «бакенбардами», або «бачками», мав на собі темносиній одяг і засунений на очі картуз. Але так же само, як я з одного погляду без моменту вагання пізнав Красняка, міг би він пізнати й мене.

Вернувшися до келії я ходив, як не свій, цілий час не давала мені спокою думка, чому Красняк не пізнавав мене. А може він мав відваги сказати мені це до очей і щойно після мойого виходу від судді потвердив мою участь у нападі? Та ні, показалося пізніше, що таки стояв при свому. Суддя на всі боки м'яв його — «а придивіться добре, а пригадайте собі ліпше, а чим він різниться від тамтого, а опишіть ще раз, як виглядав той тип» — і на все була в Красняка одна відповідь — ні та й ні! Не можу собі до тепер інакше того пояснити, хіба тим, що Красняк був вдячний мені за те, що я не поклав його трупом на вісці, хоч легко міг це зробити. А може боявся помсти товаришів з УВО, що на волі? Так чи сяк, він уперто відмовлявся ідентифікувати мене, подавав учасника нападу за грубшого від мене і з «бачками» на обличчі.

Казали мені пізніше, що коли привели Красняка до конфронтації з Миколою Бігуном, він без надуми сказав: так, це той самий. А Микола Бігун не мав ніякого відношення до тієї справи і може й тому Красняк показав на нього. Він мусів на когось показати, на те тиснула його поліційна команда, отже він вибрав собі непричасну людину в тій надії, що вона легше зможе доказати свою невинність і вийде на волю. А зрештою про те найкраще міг би сказати самий Микола Бігун.

Серія конфронтацій за перший напад також перейшла щасливо для мене. Візник Білоус, що теж дуже добре мене бачив — не пізнав. Засланявся страхом перед спрямованими на нього пістолями, цей страх геть замазав йому в пам'яті образ напасників.

Під кінець слідства конфронтували мене ще зо священиком зо Слободи Небилівської і з його дружиною. Вони справді не пізнали мене — я вже й сам починав вірити, що дуже змінився від того часу — хоч мені аж кортіло привітатися з ними, як з давніми знайомими. З їхнього боку я нічого не боявся, навіть якби пізнали вони мене, напевно до того не призналися б.

В часі тих конфронтацій не вільно мені було нічого говорити. Я сидів на кріслі, вставав, коли мені казали, суддя до мене не ставив жодних запитів. Він аж зо шкури вискакував, так дуже не хотів мене пришпилити до справи, видно це було з кожного його слова, до свідків при очних ставках. Після кожного такого сеансу я присягався, що помщуся на тому собаці, як тільки вийду за тюремні ворота, а потім, коли обвіяло мене вольне повітря, я вже більше про те не думав.

На кінець прийшла богородчанська справа. Хоч я вже перейшов був конфронтації з найголовнішими її свідками ще перед більше як пів року, все ж таки ніколи не можна мати певности, чи не зайде в свідкові якась зміна під впливом поліційних залякувань.

Знову привели дядька Яворського і знову нічого не міг з нього видобути Бернштайн.

— Цей, чи не цей?

— Такий, як цей, але не цей.

— Якто «такий як цей»? Це значить, що той самий!

— Ні, не той самий.

— Ще раз придивіться. Адже добре ви бачили тих, що стримали тоді віз?

— Та що з того, що бачив, коли я боявся. Бандити стріляли, куди мені було їм приглядатися, я коби з живою душею вийшов.

— Але тепер уже страху нема, можете добре й спокійно придивлятися, тут в'язниця і з-поза її мурів не може він вас досягнути, волос вам з голови

не спаде!

Заклопотаний дядько чухається вго лову, але від свого не відступає.

Протестую, що суддя намовляє свідка, щоб показав пальцем на мене, суддя кричить і грозить карами і мені й свідкові, але дядько тримається твердо. А я сиджу, як на шпильках, і коли дядько вийшов за двері, мушу стримуватися, щоб не вирвалося з мене зідхання полегші.

Приводять другого свідка, знайомого мені з попереднього разу жидівського хлопчака. Повторяється та сама історія, жидок обдивляє мене з усіх сторін і вкінці каже те, що й інші:

— Такий як той, але не той.

Суддю бере лють, він бачить, як вихоплюється йому з рук можливість віддати мене під процес, конче хоче вимусити на жидкові, щоб пізнав у мені напасника. Цього вже мені було за багато і я почав кричати піднесеним голосом, що це напасть, суддя хоче застрашити дитину і вимушеними на ній зізнаннями запроторити мене в тюрму. Бернштайн піниться з люті, я не даюся, бо ж це не переливки, счинився ґвалт і авантюра, відводять мене до камери, ще не вспокоївся я, а вже знову кличуть. Бачу, жидок сидить спокійно під стіною і серце в мене захололо. Невже ж подався він під погрозами Бернштайна? Суддя теж жид, дарма що вихрест, міг з іншого боку до свідка дібратися, по-жидівськи до нього заговорити й переконати. Хіба ж це тяжко намовити до чогось дитину?

— Тепер кажи: той чи не той?

— Ні, не той.

Суддя скаженіє.

— Як тебе замкну до пивниці тільки на хліб і воду, тоді будеш знати, як маєш говорити!

Жидок розплакався і за плачем нічого не міг говорити, шльохання відобрало йому мову.

Бачить Бернштайн, що нічого не вдіє, заждав, доки жидок не заспокоївся трохи, ще раз запитався, дістав ту саму відповідь і казав її запротоколувати Трафіковському.

З важніших конфронтацій пам'ятаю ще дві, обидві з жінками, ще й гарними. Найперше з білявою красунею, жінкою митного урядовця, що їхала на візку й сиділа побіч Романа Барановського. Нікого вона не може пізнати, бо її товариш подорожі безнастанно курив і пускав їй дим з цигарки під ніс, дим докучав їй у носі і в очах, вона ввесь час відвертала голову й нікому не придивлялася. Так і видно, що не хоче жінка говорити, здалеку тримається від справи. Або повірив їй суддя, або привик уже до заперечень, не дуже розпитувався і відпустив додому. З приємністю виходив я з тої конфронтації і не від того був, щоб суддя довше допитував цього свідка, тільки й радости для мене, що бодай подивлюся на гарну жінку.

Друга — гарненька брюнетка, вчителька з села Лисець, теж полька. Бачила вона на богородчанському шляху на кілька годин перед нападом. Чи пізнала мене, не скажу, але я її відразу впізнав. Вже хто як хто, але гарні дівчата ніколи не пройшли непомітно попри мою увагу і я таки добре їй приглянувся тоді на дорозі. Що ж, люблю дівчат, та й годі, і все в мене знаходився час, щоб подивляти дівочу красу. Могло б це лихом для мене скінчитися, але може мав мене під опікую божок любови й дівочої ласки — жіночі свідки всміхалися й заперечували.

Слідство тягнулося довго. Скінчилися допити, перейшли й конфронтації, ми сидимо в камерах, неначе забуті. Порозумілися ми з Паславським, Люпулем і молодим семінаристом Чухнівським, що теж сидів прилучений до нашої справи, дарма що без підстави, і завели голодівку на знак протесту проти довгого слідства. Або ми винні — тоді давай нас на суд, або невинні — пускай на волю!

В тих часах голодівка в'язнів траплялася рідко і була це сензаційна подія. Дала вона нагоду до інтервенції у Станиславові й у Львові, а навіть у варшавському соймі українські посли вносили інтерпеляції. Наробило це великого шуму, ми відмовлялися від усяких харчів, навіть від води, домагалися допустити до нас українських адвокатів. Коли це вже почало за довго тягнутися, суд дозволив відвідати нас покійному вже адвокатові Левкові Бачинському, відомому громадському діячеві з радикальної партії й одному з найліпших оборонців у політичних процесах перед станиславівським судом. В його приявності Бернштайн заявив, що слідство закінчене, акти переслано до прокуратури у Львові, де буде відбуватися наша справа тому, що вона засягом діяння УВО виходить далеко поза межі станиславівського суду.

Послухали ми д-ра Бачинського й перервали голодівку. Сидимо та й сидимо, ждемо й ждемо — щось нічого не чути про кінець справи. Об'являємо голодівку вдруге. Поліція, суди й прокуратура виробили собі таку тактику, що коли не можна когось засудити, то бодай у слідстві потримати його з півтора року або й довше, отож ми хотіли голодівкою приспішити вихід на волю тих товаришів, що їх не було підстави ставити перед лаву присяглих.

По двох або трьох днях кличе мене суддя і грозить, що накаже силою годувати, коли не припинимо голодівки.

— Годуйте, я добровільно голодівки не перерву і перед силою коритися не буду.

Бернштайн впевняє мене, що слідство він справді скінчив, що від нього тепер нічого не залежить, показує якісь папери, відчитує якісь акти.

По нараді ми таки голодівку перервали. Скоро після того наша чвірка розлучилася — Паславського й Бігуна відвезли до Львова, Чухнівського випустили на волю, лишився я один з тієї справи.

Було це під кінець червня 1925 року. Відчини-

лися двері камери, ключник кличе:

— Моклович, до судді!

Приходжу до Бернштайна, а він мені говорить:

— Пане Моклович, прокурор доручає звільнити вас з тюрми і ви сьогодні вийдете на волю. Одначе нікуди не вільно вам виїжджати зо Станиславова. Чи берете на себе це зобов'язання?

Очевидячки я зараз те обіцяв. Мені коби за браму, а там уже побачимо, що і як.

Дав мені суддя якусь цидулку, що поліція вдруге мене не замкнула в цій самій справі. Не хотілося мені вірити, що таким легким коштом вискочив я з тюрми й вимотався з цілої цеї препоганої історії і доволі часу минуло, заки я знову привик до вільного життя, забув усіх тих Ляксів і Бернштайнів, хай їм хрін!

Мандрівка по журналах

«Вільна Україна», 1957, ч. 13. Іван Василевич (мабуть прибране назвище) в статті «Що таке УГВР?» намішав гороху з капустою. Доказуючи — і слушно — що УГВР (якщо взагалі вона існує, бо ми бачимо і знаємо тільки її «Закордонне Представництво») не складається з представників різних українських політичних сил чи партій і що спірається вона виключно на ту частину націоналістів, які належали колись до табору ОУНР, а пізніше розкололися на двоє, автор у своїй ненависті до націоналізму взагалі і до ОУН, як його організованого вияву, посунувся аж за далеко. З легкої руки відмовляє він ОУН її великої політичної ролі, що відогравала вона на ЗУЗ перед другою світовою війною. Хто повірить йому, що «на ЗУЗ ОУН була в зникаючій меншості»? Чим це може автор доказати? Чи тим, що ОУН не збірала голосів у виборах до польського сойму? Або що не мала, як підпільна організація, реєстру своїх членів і виказу вплачених членських внесків? Чим же ж у такому разі пояснить автор, що разом з Польщею зникли в 1939 році всі ті «позитивні» і «творчі» партії, що були «в більшості» і що лишилася тільки ОУН та вона єдина *діяла*? З насміхом говорить автор і про «Визвольний Фонд» і про «бойову акцію на землях» — беручи ці слова в лапки. Можна мати таке чи інше поняття про потребу й доцільність чинної боротьби, але з того ще не виходить, що треба її виставляти на сміх, а разом з нею і тих, що *єдині на неї здобулися* з тої «позитивної більшости». Що ж, для соціялістів вигідніше було критикувати боротьбу *ведену силами інших*, як самому її вести, а потім, уже по всьому, зголоситися до участи в наслідках здобутого. Бо мало розуму в усіх, а найменше в націоналістів, розумні тільки — соціялісти. Тільки що ми вже бачили ту соціялістичну мудрість у 1917-1920 роках і вся Україна вже 40 років переживає фатальні її наслідки.

«Амерікен Меркюрі», квітень 1957. Світ живе в страху третьої світової війни. Але вона вже йде, різними способами — «психологічною», «економічною», «холодною» і «частинними» війнами. Більшість думає, що все те почалося аж після другої світової війни. Одначе меморандум американського Департаменту Стейту з лютого 1943 року стверджував, що третя світова війна почалася зараз після бою під Сталінґрадом, а це своє ствердження упідставнює згадане меморандум такими моментами:

1. Зворот у поставі Совєтів від скигління до жадання,
2. Встановлення «Ліґи Польських Патріотів», як суперника польського екзильного уряду в Лондоні,
3. Створеня «Комітету Вільної Німеччини» в Москві.

«Жовтень, ч. 2, лютий 1957. Юрій Мельничук зараховує себе до «покоління, що виховалося на революційних традиціях... у битвах Великої Вітчизняної Війни, проходило іспит вірности рідному народові.., не йшло на компроміс з ворогом, не гандлювало своєю честю і не боялося ні поліції, ні попів, ні суддів як панських так і божих». Ясно, що в СССР до такого означення мають право тільки московські ступайки. Отож цей зразок громадянських большевицьких чеснот надрукував у газеті «Вільна Україна» статтю п. н. «В боротьбі за свободу», в зв'язку з чим, як каже, дістав анонімного листа від якогось священика, в якому той закликає його покаятися, бо жде його Божа кара. Це дало йому привід написати в «Жовтні» статтю «Відповідь фанатикові». Основна тема статті — виступи проти «Ватікану і того чорносутанного поріддя, що виплодилося на нашій землі під його захистом», при чому зневажає довоєнних українських священиків у Галичині, наче б «ходили вони на задніх лапках перед польським урядом, тримали дружбу з поліцаями, вели розпусницьке життя зо служницями й господинями, пускали по світу покриток і байстрят, учили лизати руки панам і т. д.» Це належить до звичайного репертуару, що постійно повторюється в совєтській пресі, особливо початківці намагаються здобути собі тим професійні журналістичні остроги.

Для нас цікаве що інше. При самому кінці закукурічений большевицький «маладєц» остерігає людей перед «попами» і з того посередньо довідуємося про посилену активність греко-католицької Церкви в Західній Україні. Священик:

> «смиренно заходить у хату, розмашисто й артистично кладе на себе знак хреста і єлейним голосом «рече», що бог хоче, щоб ви... підтримали «справу» відкриття зрадницької уніятської церкви. Він пропонує свої послуги в хрищенні й перехрищуванні дітей, порадить організувати для них домашні лекції релігії й вивчення молитов, сфотографується з одурманеними й довірливими школярами з нагоди «першого причастя», організовано поведе їх на «святі місця», він прибитою собакою скиглитиме про «розкіш» старих часів і очікувані «зміни», ганьбитиме все нове, що здійснюється в ім'я правди й миру на землі... Він фанатично зведе очі до стелі й говоритиме про «кару Божу» і необхідність «каяття».

Справді, мабуть діяльність священиків зачинає давати свої наслідки, коли роз'юшений большевицький служака кричить:

> «Люди! Плюйте їм услід, цурайтеся їх! В ангельському голосі цих священних ходаків чортівське насіння, юдина підступність, єзуїтське фарисейство. Стережіться мерзенних гадюк!»

«РАДЯНСЬКА ЖІНКА», ч. 2, лютий 1957. Тамара Владенко і Надя Цвєткова відвідали обласну сільськогосподарську виставу в Чернівцях. М. і. були там експонати Клишківського дитячого садка Хотинського району — «чудова кукурудза, величезні гарбузи й соняшники. Просто не вірилося, що маленькі рученята могли все те виростити».

Так то большевики, під претекстом «трудової школи» затягають до невільничої праці в колгоспах навіть і найменших дітей з дошкілля.

В цьому ж числі на третій сторінці обкладинки

реклямуються ліки. «Радянська Жінка» — український журнал, в Україні, українською мовою і для українських читачок. А ліки реклямує «Головне аптечне управління Міністерства Охорони Здоров'я *Української РСР*». Але на малюнках коробок і пляшечок з ліками читаємо «детская прысыпка», «хвощ полевой», «цвети безсмертника песчаного» і т. д., все на «общепонятному язике», щоб дурні хахли ліпше розуміли. Отож — українські аптеки, а в них московські ліки. Щось так як до війни говорено про Львів, що там «польскє уліце — жидовскє каменіце».

«ПРЕВ», ч. 74, квітень 1957. Надзвичайно цікаві порівняльні цифри з економії СССР і ЗДА та частинно Франції, сперті на об'єктивній студії відомого французького економіста М. М. Алле, знаходимо в статті Тієрі Моніє п. н. «Добробут і потужність». Варто познайомитися нашим читачам з деякими найбільш знаменними цифрами тих порівнянь. І так довідуємося, що:

людність: СССР — 200 мільйонів, ЗДА — 165 мільйонів

приріст її: СССР — 13.8 на тисячу, ЗДА — 17 на тисячу

робітників у ній: СССР 60%, ЗДА — 39.7, Франція — 42.2%

Пересічна кількість годин праці на робітника: СССР — 2.600, ЗДА — 2.160, Франція — 2.500. Отже, при *гіршій якості* продукції в СССР треба 340 більйонів 600 мільйонів робочих годин на те, що в ЗДА виконується в 139 більйонах 750 мільйонах тих же годин.

Хліборобська людність: СССР — 50%, ЗДА — 10%. Отже в СССР 65 мільйонів сільсько-господарських робітників при гіршій якості продукує те саме, що в ЗДА 6 з половиною мільйонів.

В 1913 році царська Росія стояла 27 літ позаду ЗДА, а в 1955 році СССР все ще позаду 21 літ. Отже, якщо ЗДА не приспішать а СССР не звільнить темпа своєї продукції, «наздогнать і перегнать» Америку зможуть большевики аж після 1975 року. А на переломі XIX і XX століть европейські економісти передбачували зрівняння продукції царської Росії і ЗДА приблизно на 1950 рік.

В сільському господарстві продукція СССР у порівнянні з 1913 роком збільшилася тільки в зерні з покажчика 100 на 108 і картоплі з 100 на 140. Зате зменшилася: в годівлі рогатої худоби з 100 на 78.9, молоці — з 100 на 73.1 і яйцях — з 100 на 97. Продуктивність сільсько-господарського робітництва за цей час в ЗДА потроїлася, а в СССР — стоїть на місці. Совєтський робітник виказує дол. 156.5 — американський дол. 2.018 у покажчику продукційности.

Платня на годину (в долярах) виносить: в ЗДА — 2.20, в Франції — 0. 76, а в СССР — *0.31*.

Загально: СССР продукує два рази менше в енергії і в тяжкому промислі, чотири рази менше в загальній індустрії, а сила його споживання — *вісім* разів *менша* як у ЗДА.

Зате в воєнному промислі і в розбудові воєнної потуги СССР досягнув рівности з ЗДА не тільки в кількості, але і в якості. Щобільше, в деяких родах танків і літаків совєтська продукція краща за американську.

Так виглядає «мирна коеґзистенція»: засуджені на недостаток маси власного населення, щоб розбудувати воєнний потенціял на підбій світа, пускаючи йому туман про совєтську миролюбність.

«Ю. С. Ньюз енд Ворлд Ріпорт» 3 травня 1957. Секретар Стейту Даллес виголосив дня 22 квітня ц. р. промову на бенкеті «Асошіейтед Прес» п. н. «Динамічний мир». Поминувши звичайну в таких випадках фразеологію, можна натрапити там на свіжіші нотки. Викладаючи принципи американської політики, він осуджує совєтський імперіялізм і стоїть за визволення народів. «Визволення» — це в американській політиці слово, що вживається дуже рідко й обережно. Дотепер більше говорилося про «волю» (свободу), як ідеал, а «визволення» показує вже на якусь акцію. Щоправда, Даллес зараз же застерігається, що він не закликає до революції і має на увазі «еволюцію до свободи». Як це має статися? Відповідь: «даваймо приклад, що свідчить про благодіяння волі. Поширюймо в світі знання про те. Дбаймо про те, щоб поділені або поневолені народи знали, що про них не забуто і що ми ніколи не зробимо політичної угоди на їх рахунок і що кожне збільшення їх вільности стрічає в нас сердечний привіт.». Все те дуже ще мало. Але більше, як у «політиці стримування», що її на практиці стосують ЗДА від 1947 року.

«АМЕРІКЕН МЕРКЮРІ», травень 1957. Альфред Лілієнталь, що недавно вернувся з подорожі по Середньому Сході, розвіває міти, що досі переважали в прилюдній опінії ЗДА. До них належали нічим необґрунтовані твердження, що «Ізраель — заборола демократії на Середньому Сході» і що «інтереси Ізраїля збігаються з інтересами ЗДА». В той час, як державна поміч ЗДА для народів орієнту виносила *16 центів на голову*, в Ізраїлі вийшла вона *дол. 48 на голову*. Дайте цю поміч арабам — каже автор — а тоді побачите, які будуть наслідки. Не може бути опорою демократії країна, що живе з дарунків і позичок. А як виглядає збіжність ізраїльсько-американських інтересів, про те свідчать: заява Бен Ґуріона з 21 листопада 1951, що «Ізраїль ніколи не буде членом союзу або партнером умови, спрямованої проти СССР»; акція Ізраїля, підперта американськими сіоністами, проти умови військової допомоги для Іраку; проти умови про евакуацію суезького каналу; проти турецько-іранського пакту та інших міжнародньо-політичних актів, що за ними стоять ЗДА.

«ДНІПРО», ч. 3, березень 1957. На останньому 4 Пленумі Спілки Радянських Письменників України основну доповідь виголосив Леонід Новиченко. Тепер він розвиває її в «Дніпрі» статтею п. н. «Література й сучасність». Як відомо, Пленум станув на становищі «соціялістичного реалізму», захитаному ударами з сателітних країн. Цей напрям, чи пак «метод», дефінює статут Спілки Радянських письменників так:

> «Соціялістичний реалізм, з'являючись основним методом радянської художньої літератури і літературної критики, вимагає від художника правдивого історично-конкретного зображення дійсности в її революційному розвитку. При цьому правдивість і історична конкретність художнього зображення повинні поєднуватися з завданнями ідейної переробки і виховання трудящих людей у дусі соціялізму».

Такий принцип, така «лінія» і таким самим такий наказ партії — отже письменники його «однодушно схвалюють», розхвалюючи перед тим корисність і доцільність цього методу та осуджуючи його противників. Але аналізою цілої низки повістей, драматичних п'єс і поезій цей же самий Новиченко засвідчує, що ті ж письменники, схвалюючи «соцреалізм» як метод своєї творчости, — на ділі мало мають з ним спільного. Тепер уже не вимагається від письменника «50% кохання і 50% продукції» (так було, мовляв, тільки в добі «культу особи Сталіна») і письменники — хоч пишуть у добрій вірі і з добрими намірами — поринають у «родинно-побутовій» тематиці, розробляють моральні проблеми, переважають у їхній творчості мотиви любовні, людсько-особисті. В повістях, як і в поезіях, пробивається спокійно-споглядальна постава, безжурна й безпоривна лірика. Пишуться, читаються і захоплюють читачів душещипательні романи і п'єси, оспівуються всякі пустоцвіти і страстотерпці — а це «викликає почуття глибокого занепокоєння, бо у відпустку від політики народ не відпускає нікого з нас, у тому числі й поетів».

Іншими словами — відчувається втеча від політики, від індустрійно-колгоспної казьонщини, від мітинґової атмосфери «підвищення продукції» і «перевиконання плянів», перенесеної на поле літературної творчости. Видно, що навіть сковане большевицькою партією життя шукає собі щілин, куди прорватися, бо «не скуєш душі живої і слова живого».

В царстві книг

(І. Качуровський: «Шлях невідомого», В-во «Дніпрова Хвиля», Мюнхен 1956)

Нечасто українські письменники поза межами України обдаровують нас творами, що стоять на вищому рівні. Тим більш звертає на себе увагу книга І. Качуровського «Шлях невідомого». Вона складається з ряду оповідань, які в цілості творять властиво повість з одною і тою ж центральною особою. Своїм змістом книга нав'язується до років кінця другої світової війни в Україні. Складається враження, що автор сам пережив ті події, про які оповідає і пережив їх глибоко. Звідси інтимний тон розповіді.

І Качуровський в своїм творі не переказує, а скоріше відтворює події і пригоди, відтворює дух часу й обставин. Вже самим вибором подій він старається віддати властивості доби, а віддаючи їх словом, він малює їх образами, ніби маляр фарбою, а своїми переживаннями, викликаними обставинами, він дає їм яскраву експресію. І так зовнішні події і внутрішні відчуття дієвої особи перетворюються в бистрий струмінь живого життя. Попри емотивної сторінки відтворені події часто мають характер пригод. і тим збуджують цікавість читача, тримаючи його цілий час в напруженні...

От перед читачем божевільна жінка в весільній білій сукні, з вінком на голові і з «Ісаія ликуй» на устах. Вона мчеться по вулиці містечка в Україні і ніби чекає на прихід жениха... Адольфа. Раптом появляється відділ німецького окупаційного війська, що женеться за відступаючим ворогом. Німці обсипають вулицю кулями і кладуть божевільну невісту трупом...

Далі бачимо групу полонених, що їх німецька сторожа веде на розстріл. Приречені на смерть посуваються механічно і коли німці кажуть їм лягати та стріляють їх лежачих поодинці, жоден не рушиться. Раптом один з засуджених дає команду: вставай і біжи! Живі засудженці повинуються команді також автоматично і втікають. Німці доганяють їх кулями і всі, за винятком автора й кількох товаришів, гинуть...

Автор простує далі, додому на Чернігівщину. По дорозі стрічає совєтських партизанів. Він зневолений до них прилучитися і воювати проти німців. Не бажаючи служити чужій і ворожій справі, автор рішає втікати від совєтчиків. Для того треба вбити ватажка, що спить в одній хаті з автором. Однак його рука не піднімається на сплячого. В нім відбувається внутрішня боротьба, віддана майстерно.

В своїм поході через засніжені простори автор натикається в однім селі, де він рішив переночувати, на гурт бабів. Він пригадує собі, що це село знане, як заражене сифілісом. І саме туди було післано учителькою одну з його товаришок по студіям. Підійшовши ближче до бабів, автор помічає, що всі три без носів і в одній з безносих він пізнає свою колишню дівчину. Він скоро відходить, доки його не пізнали, і покидає з жахом заражене село...

Іншим разом здибає він дівчину, що була старшиною совєтської армії і також ховалася від німців. Вони йдуть разом і дівчина оповідає кусень свого життя. Вона скривалась в одній родині, що мала жидівське прізвище, а також гроші. Між її знайомими знайшлась одна падлюка, що видала родину німцям і ті її зліквідували. Випадок хотів, щоб дівчина могла замкнути зрадника в пивниці, де він мусів вмерти, похований живцем.

Зрештою автор приходить до свого села, напівпритомний з утоми, в горячці. Там він знаходить свою матір, яку большевики були вивезли на Сибір, а пізніше таки вернули назад. На тім кінчиться цикль оповідань.

Як бачимо, пригоди, що їх переживає автор, — не банальні, а до того всі вони мають особливий сенс, властивий добі й обставинам до тої міри, що вони стають символами. Вони промовляють не лише за себе, а за цілі спільноти, ба навіть за людину взагалі. В книзі Качуровського розкрито немало людських драм і розкрито часто майстерно з великою економією засобів, але і з великою експресією. Направду талант Качуровського цікавий як і його книга. Не хочемо клясифікувати цього письменника, відносячи його до тої чи іншої літературної школи. В кожнім разі він не є реалістом, а тому ми побажали б йому більшої культури слова в сенсі уникання провінціялізмів, що не годяться з його стилем, доволі персональним.

Здається, автор людина відносно молода. Хочеться вірити, що він ще обдарує нас не одною талановитою річчю більшого маштабу. В кожнім разі те, що він показав в «Шляху невідомого», управнює нас очікувати від нього збогачення нашого літературного дорібку.

Д. А.

НАДІСЛАНЕ ДО РЕДАКЦІЇ

Вісті, орган Українського Допомогового Комітету в Бельгії, місячник, 1957, чч. 2,3.

Голос Спасителя, релігійний місячник, Йорктон, рік 29, 1957, чч, 3, 4.

Інформативний листок Об'єднання американсько-українських ветеринарних лікарів, рік 7, ч. 4(27), жовтень-грудень 1956.

Народне Слово, Пітсбург, 1957, ч. 11.

Наш Клич, офіційний орган української колонії в Аргентіні, тижневик, 1957, чч. 5-12.

Українське Життя, тижневик у Чікаґо, 1957, чч. 9-15.

Хлібороб, тижневик, Бразилія, 1956, ч. 52, 1957, чч. 1-13.

Bulletinette, Ukrainian Orthodox League of USA, №3

Ukrainian Orthodox League Bulletin, Abril 1957

The Ukrainian Bulletin, New York, 1957, № 3-4

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНОЗНАВСТВА

Заходами Наукового Товариства ім. Шевченка підготовляється до друку друга частина (гаслова) Енциклопедії Українознавства, що матиме 4 томи в 20 зшитках на 1600 сторінок. Цілість у полотняних обкладинках з охоронними картонами коштує дол. 50., можна сплачувати місячними ратами. Перший том виходить з друку на днях. Передплату приймає і дає всі додаткові інформації представник Видавництва, д-р Богдан Винар, якого адреса:

Dr. B. Wynar
P. O. Box 1864
Denver 1, Colo.

INDEPENDENT UKRAINE
2000 W. Superior Str.
Chicago 22, Illinois
Phone: TAylor 9-2976
Return Postage Guranteed

MR. M. KAWKA
1916 FORESTDALE AVE.
CLEVELAND 9, OHIO

INDEPENDENT UKRAINE
UKRAINIAN MONTHLY

PRINTED MATTER

APR 27 1968